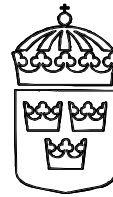

Regeringens proposition

2011/12:63

Ökad säkerhet i domstol

Prop.
2011/12:63

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 2 februari 2012

Fredrik Reinfeldt

Beatrice Ask
(Justitiedepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen lämnas förslag som har till syfte att stärka säkerheten i domstolarna och skapa förutsättningar för alla som besöker eller verkar i en domstol att känna sig trygga och säkra där.

Regeringen föreslår en ny och enhetlig reglering av förutsättningarna för säkerhetskontroll i domstol. Uppdelningen mellan allmän och särskild säkerhetskontroll tas bort. Säkerhetskontroll i domstol får genomföras om en sådan kontroll behövs för att begränsa risken för att det i en domstols lokaler eller i andra lokaler som används vid domstolsförhandling begås brott som innebär allvarlig fara för någons liv, hälsa eller frihet eller för omfattande förstörelse av egendom. Ett beslut om säkerhetskontroll ska avse viss tid, dock längst tre månader, eller en viss förhandling.

Säkerhetskontroll beslutas av domstolens chef eller någon annan lagfaren domare som han eller hon har delegerat beslutanderätten till. Ska säkerhetskontroll ske med anledning av en viss förhandling, får den även beslutas av rätten. Innan säkerhetskontroll beslutas ska samråd ske med polismyndigheten och, om kontroll ska ske med anledning av en viss förhandling i brottmål, med åklagaren. Samråd behöver dock inte ske om det är uppenbart obehövligt.

En säkerhetskontroll genomförs, efter närmare anvisningar av polismyndigheten, av en ordningsvakt under ledning av en polisman eller av en polisman. Vid kontrollen ska kroppsvisitation och undersökning av väskor och andra föremål i första hand ske genom användande av metall-detektor eller annan liknande anordning. Möjligheten att lämna okontrollerade väskor och andra föremål för förvaring tas bort.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2012.

1	Förslag till riksdagsbeslut	3
2	Förslag till lag om ändring i lagen (1981:1064) om säkerhetskontroll i domstol	4
3	Ärendet och dess beredning	10
4	Nuvarande ordning	10
5	Ökade möjligheter till säkerhetskontroll	12
6	Förutsättningarna för säkerhetskontroll	14
7	Beslut om säkerhetskontroll	17
8	Säkerhetskontrollens omfattning och utförande	21
9	Förvaring av okontrollerade föremål	26
10	Ikraftträdande m.m.	27
11	Ekonomiska konsekvenser	28
12	Författningskommentar	29
	Förslaget till lag om ändring i lagen (1981:1064) om säkerhetskontroll i domstol	29
Bilaga 1	Sammanfattning av betänkandet Ökad säkerhet i domstol (SOU 2009:78)	34
Bilaga 2	Lagförslag i betänkandet Ökad säkerhet i domstol (SOU 2009:78)	37
Bilaga 3	Förteckning över remissinstanserna	44
Bilaga 4	Lagrådets yttrande	45
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 2 februari 2012	47

1 Förslag till riksdagsbeslut

Prop. 2011/12:63

Regeringen föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1981:1064) om säkerhetskontroll i domstol.

2 Förslag till lag om ändring i lagen (1981:1064) om säkerhetskontroll i domstol

Prop. 2011/12:63

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1981:1064) om säkerhetskontroll i domstol

dels att 1–9 §§ samt rubriken närmast före 1 § ska ha följande lydelse,

dels att det i lagen närmast före 4 § ska införas en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Allmän säkerhetskontroll och särskild säkerhetskontroll

Förutsättningar för säkerhetskontroll¹

1 §²

Säkerhetskontroll i domstol får genomföras som allmän eller särskild säkerhetskontroll.

Allmän säkerhetskontroll får genomföras, om det finns anledning att befara att det i en domstols lokaler kan komma att förövas brott som innebär en allvarlig fara för någons liv, hälsa eller frihet eller för omfattande förstörelse av egendom.

Särskild säkerhetskontroll får genomföras, om det till följd av särskilda omständigheter finns risk för att det i samband med en domstolsförhandling kan komma att förövas brott som anges i andra stycket.

Säkerhetskontroll i domstol får genomföras om en sådan kontroll behövs för att begränsa risken för att det i en domstols lokaler eller i andra lokaler som används vid domstolsförhandling begås brott som innebär allvarlig fara för någons liv, hälsa eller frihet eller för omfattande förstörelse av egendom.

2 §³

Allmän säkerhetskontroll beslutas av domstolens chef eller annan lagfaren domare som han eller hon har delegerat beslutanderätten till. Särskild säkerhetskontroll beslutas

Säkerhetskontroll beslutas av domstolens chef eller någon annan lagfaren domare som han eller hon har delegerat beslutanderätten till. Ska säkerhetskontroll ske med

¹ Senaste lydelse 2001:180.

² Senaste lydelse 2001:180.

³ Senaste lydelse 2001:180.

av rätten eller, om förhandlingen ännu inte har inletts, av den som skall vara ordförande vid förhandlingen.

Innan säkerhetskontroll beslutas skall samråd ske med polismyndigheten och, i fråga om särskild säkerhetskontroll i brottmål, med åklagaren.

Ett beslut om allmän säkerhetskontroll skall avse viss tid och, vid behov, innehålla uppgift om vilka lokaler som beslutet avser. Ett beslut om särskild säkerhetskontroll skall avse en viss förhandling.

anledning av en viss förhandling, får den även beslutas av rätten.

Innan säkerhetskontroll beslutas ska samråd ske med polismyndigheten och, om kontroll ska ske med anledning av en viss förhandling i brottmål, med åklagaren. Samråd behöver dock inte ske om det är uppenbart obehövt.

Ett beslut om säkerhetskontroll ska avse viss tid, dock längst tre månader, eller en viss förhandling. I beslutet ska det anges vilka lokaler som kontrollen ska omfatta.

3 §⁴

Allmän säkerhetskontroll omfattar besökare till domstolens lokaler. Kontrollen avser dock inte domstolens anställda eller nämndemän och andra som infinner sig i domstolens lokaler på grund av utövning av allmän tjänst eller offentligt uppdrag och inte heller advokater. Domstolen får, om särskilda skäl talar för det, undanta andra personer från kontrollen och besluta att personer som annars skulle vara undantagna skall omfattas av kontrollen.

En säkerhetskontroll omfattar dem som har kallats att närvara vid en förhandling och övriga besökare till de lokaler som beslutet om säkerhetskontroll avser. Kontrollen omfattar dock inte domstolens anställda eller nämndemän och andra som infinner sig i berörda lokaler när de utövar allmän tjänst eller offentligt uppdrag och inte heller advokater. Om det finns särskilda skäl får den som enligt 2 § får besluta om den aktuella säkerhetskontrollen undanta andra personer från kontrollen eller besluta att personer som annars skulle vara undantagna ska omfattas av denna.

Särskild säkerhetskontroll omfattar åhörare och dem som har kallats att närvara vid förhandlingen. Kontrollen avser dock inte rättens ledamöter och andra som skall närvara vid förhandlingen på grund av utövning av allmän tjänst eller offentligt uppdrag och inte heller advokater. Domstolen får, om särskilda skäl talar för det,

⁴ Senaste lydelse 2001:180.

Genomförande av kontrollen

4 §⁵

Säkerhetskontroll genomförs, efter närmare anvisningar av polismyndigheten, av polisman. Vid allmän säkerhetskontroll får dock polismyndigheten besluta att kontrollen skall genomföras av ordningsvakt under ledning av polisman. Vid särskild säkerhetskontroll får polismyndigheten besluta att polisman som genomför kontrollen skall biträdas av ordningsvakt.

En säkerhetskontroll genomförs, efter närmare anvisningar av polismyndigheten, av en ordningsvakt under ledning av en polisman eller av en polisman.

5 §⁶

Vid säkerhetskontroll skall vapen och andra föremål som är ägnade att komma till användning vid brott som avses i 1 § eftersökas. För detta ändamål får kroppsvisitation utföras. Väskor och andra föremål som medförs till eller påträffas i domstolens lokaler får undersökas. Väskor och andra föremål som lämnats till sådan förvaring som avses i 6 § får dock undersökas endast om det finns särskilda skäl.

Vid en säkerhetskontroll ska vapen och andra föremål som är ägnade att komma till användning vid brott som avses i 1 § eftersökas. För detta ändamål får kroppsvisitation utföras och väskor och andra föremål som påträffas i de lokaler som omfattas av säkerhetskontrollen undersökas.

Vid allmän säkerhetskontroll skall kroppsvisitation och undersökning av väskor och andra föremål ske genom användande av metalldetektor eller liknande anordning eller, om det finns särskilda skäl, på annat sätt.

Kroppsvisitation och undersökning av väskor och andra föremål ska ske genom användande av metalldetektor eller annan liknande anordning eller, om det finns särskilda skäl, på annat sätt.

Kroppsvisitation och undersökning av väskor och andra föremål som sker på annat sätt än genom användande av metalldetektor eller liknande anordning får utföras av polisman eller av ordningsvakt

Om kroppsvisitation eller undersökning av väskor och andra föremål ska ske på annat sätt än genom användande av metalldetektor eller annan liknande anordning, ska uppgiften utföras av

⁵ Senaste lydelse 2001:180.

⁶ Senaste lydelse 2001:180.

som polismyndigheten har godkänt för *uppgiften*.

Identitetskontroll får genomföras endast för att fastställa om en person, som uppger sig inte omfattas av säkerhetskontroll, *skall* undantas från kontrollen.

en polisman eller av en ordningsvakt som polismyndigheten har godkänt för *sådan uppgift*.

Identitetskontroll får genomföras endast för att fastställa om en person som uppger sig inte omfattas av säkerhetskontroll *ska* undantas från kontrollen.

Prop. 2011/12:63

6 §⁷

Den som *inte underkastar sig allmän* säkerhetskontroll *skall* vägras tillträde till *domstolens* lokaler. Den som *inte underkastar sig särskild säkerhetskontroll* *skall* vägras tillträde till *förhandlingen*.

Om någon som är kallad till en förhandling vid domstolen vägrar att *underkasta sig* säkerhetskontroll, *skall* detta omedelbart anmälas till domstolen. Den som *enligt 2 § skall besluta om kontroll*, *skall* då avgöra om den som har vägrat att *underkasta sig* säkerhetskontroll *skall* undantas från denna. Får den som vägrar att *underkasta sig* säkerhetskontroll hämtas till domstolen, om han eller hon uteblir, får *den som skall besluta om kontrollen förordna* att personen trots sin vägran *skall* *undergå* säkerhetskontroll.

Vid *prövning enligt andra stycket* *skall*, såvitt avser *allmän säkerhetskontroll*, om möjligt *rätten* vid *den förhandling till vilken personen har kallats* eller, om *förhandlingen ännu inte har inletts*, *den som skall vara rättens ordförande vid förhandlingen*, *höras*.

Den som *inte tillåter undersökning av väska eller annat föremål* *skall*, om det *anses lämpligt*, *ges tillfälle att lämna föremålet till förvaring*. *Lämnas föremålet till förvaring*, får *tillträde* *inte vägras*.

Den som *vägrar att genomgå en* säkerhetskontroll *ska* *inte ges* tillträde till *de lokaler som kontrollen omfattar*.

Om någon som är kallad till en förhandling vid domstolen vägrar att *genomgå en* säkerhetskontroll, *ska* detta omedelbart anmälas till domstolen. *Rätten* *ska* då avgöra om den som har vägrat att *genomgå* säkerhetskontroll *ska* undantas från denna. Får den som vägrar att *genomgå en* säkerhetskontroll hämtas till domstolen, om han eller hon uteblir, får *rätten besluta* att personen trots sin vägran *ska genomgå kontrollen*.

⁷ Senaste lydelse 2001:180.

Påträffas vid säkerhetskontroll något sådant föremål som avses i 5 § första stycket första meningen och tas det inte i beslag enligt bestämmelserna i rättegångsbalken, *skall* den hos vilken föremålet påträffas uppmanas att lämna det ifrån sig för förvaring. Är innehavaren till ett påträffat föremål okänd, får det omhändertas.

Påträffas vid *en* säkerhetskontroll något sådant föremål som avses i 5 § första stycket första meningen och tas det inte i beslag enligt bestämmelserna i rättegångsbalken, *ska* den hos vilken föremålet påträffas uppmanas att lämna det ifrån sig för förvaring. *Den som inte följer en sådan uppmaning får avlägsnas från domstolens lokaler eller de andra lokaler som används vid domstolsförhandling, om inte annat följer av andra stycket.* Är innehavaren till ett påträffat föremål okänd, får det omhändertas.

Den som inte efterkommer uppmaningen får avlägsnas från domstolens lokaler, om inte annat följer av tredje stycket.

Om någon som är kallad till en förhandling vid domstolen inte följer en uppmaning *som avses i första stycket, skall* detta omedelbart anmälas till domstolen. *Den som enligt 2 § skall besluta om kontroll, skall* då avgöra om den som har vägrat att lämna föremålet ifrån sig *skall* få tillträde utan att lämna det ifrån sig. Får den som vägrat att lämna ifrån sig föremålet hämtas till domstolen, om han eller hon uteblir, får *den som skall besluta om kontrollen förordna* att föremålet trots personens vägran *skall* omhändertas för förvaring.

Om någon som är kallad till en förhandling vid domstolen inte följer en uppmaning *enligt* första stycket, *ska* detta omedelbart anmälas till domstolen. *Rätten ska* då avgöra om den som har vägrat att lämna föremålet ifrån sig *ska* få tillträde utan att lämna det ifrån sig. Får den som vägrat att lämna ifrån sig föremålet hämtas till domstolen, om han eller hon uteblir, får *rätten besluta* att föremålet trots personens vägran *ska* omhändertas för förvaring.

Vid prövning enligt tredje stycket skall, såvitt avser allmän säkerhetskontroll, om möjligt rätten vid den förhandling till vilken personen har kallats eller, om förhandlingen ännu inte har inletts, den som skall vara rättens ordförande vid förhandlingen, höras.

⁸ Senaste lydelse 2001:180.

8 §⁹

Föremål som har lämnats till förvaring eller omhändertagits enligt denna lag *skall* förvaras på betryggande sätt. *Om det begärs, skall* bevis om att ett föremål har lämnats till förvaring eller omhändertagits utfärdas. Föremålet *skall* återlämnas till den som har lämnat det till förvaring eller från vilken det omhändertagits när denne lämnar *domstolens lokaler eller, vid särskild säkerhetskontroll, rättsalen eller lokaler som hör till denna.*

Föremål som har lämnats till förvaring eller omhändertagits enligt denna lag *ska* förvaras på *ett* betryggande sätt. *På begäran ska ett* bevis om att ett föremål har lämnats till förvaring eller omhändertagits utfärdas. Föremålet *ska* återlämnas till den som har lämnat det till förvaring eller från vilken det omhändertagits när denne lämnar *de lokaler som kontrollen omfattar.*

9 §¹⁰

Kroppsvsitation som är av mera väsentlig omfattning *skall verkställas* i *enskilt rum* och om möjligt i vittnes närvaro. Kroppsvsitation får *verkställas* eller bevittnas endast av person, som är av samma kön som den som visiteras, om undersökningen inte sker genom metalldetektor eller liknande anordning.

Kroppsvsitation som är av mera väsentlig omfattning *ska utföras* i *ett avskilt utrymme* och om möjligt i vittnes närvaro.

Kroppsvsitation får *utföras* eller bevittnas endast av *en* person som är av samma kön som den som visiteras, om undersökningen inte sker genom *användande av* metalldetektor eller *annan* liknande anordning *eller avser föremål som den visiterade har med sig.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2012.

⁹ Senaste lydelse 2001:180.

¹⁰ Senaste lydelse 2001:180.

Regeringen beslutade den 16 oktober 2008 att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att kartlägga säkerhetsriskerna för domstolarna och – om utredaren skulle bedöma att det fanns ett behov av att utöka möjligheterna att besluta om säkerhetskontroll i domstol – att lämna förslag till de lagändringar som krävs. Utredaren skulle även överväga vissa andra frågor med anknytning till lagen (1981:1064) om säkerhetskontroll i domstol. Utredningen antog namnet Utredningen om säkerhet i domstol.

Utredningen överlämnade i september 2009 betänkandet Ökad säkerhet i domstol (SOU 2009:78). En sammanfattning av betänkandet och dess lagförslag finns i *bilaga 1* respektive *bilaga 2*. Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*. En sammanställning av remissyttrandena finns tillgänglig i Justitiedepartementet (dnr Ju2009/7919/DOM).

I denna proposition behandlar regeringen utredningens förslag.

Lagrådet

Regeringen beslutade den 15 december 2011 att inhämta Lagrådets yttrande över ett lagförslag som överensstämmer med lagförslaget i denna proposition. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 4*. Lagrådet har funnit att förslaget, vad gäller förutsättningarna för säkerhetskontroll, får anses utgöra en acceptabel avvägning mellan de olika intressen som gör sig gällande. Lagrådet har inte haft någon erinran mot lagförslaget.

4 Nuvarande ordning

Möjligheten att anordna säkerhetskontroll i domstol infördes den 1 januari 1982 då lagen (1981:1064) om säkerhetskontroll vid domstolsförhandlingar trädde i kraft (prop. 1980/81:114, bet. JuU 1981/82:7, rskr. 1981/82:34). Säkerhetskontroll fick genomföras om det till följd av särskilda omständigheter fanns risk för att det i samband med en domstolsförhandling kunde komma att begås brott som innebar en allvarlig fara för någons liv, hälsa, frihet eller för omfattande förstörelse av egendom. Säkerhetskontrollen omfattade åhörare och dem som hade kallats att närvara vid den aktuella förhandlingen.

Genom lagändringar som trädde i kraft den 1 juli 2001 infördes den nu gällande ordningen (prop. 2000/01:32, bet. 2000/01:JuU16, rskr. 2000/01:185). Det infördes en ny form av säkerhetskontroll, benämnd allmän säkerhetskontroll, samtidigt som benämningen på den tidigare formen av säkerhetskontroll ändrades till särskild säkerhetskontroll. Lagens rubrik justerades till lag om säkerhetskontroll i domstol. Ändringarna gjordes i syfte att minska risken för våld och annan brottslighet av allvarligare slag i domstolarna.

Allmän säkerhetskontroll får genomföras om det finns anledning att befara att det i domstolens lokaler kan komma att förövas brott som

innebär en allvarlig fara för någons liv, hälsa eller frihet eller för omfattande förstörelse av egendom (1 § andra stycket lagen om säkerhetskontroll i domstol). Särskild säkerhetskontroll får genomföras om det till följd av särskilda omständigheter finns risk för att det i samband med en domstolsförhandling kan komma att förövas sådan brottslighet (1 § tredje stycket).

Allmän säkerhetskontroll beslutas av domstolschefen eller, efter delegation, av någon annan lagfaren domare vid domstolen. Beslutet ska avse viss tid och, vid behov, innehålla uppgift om vilka lokaler som beslutet avser. Beslut om särskild säkerhetskontroll avser en viss förhandling och fattas av rätten eller, om förhandlingen ännu inte har inletts, av den domare som ska vara ordförande vid förhandlingen. Innan säkerhetskontroll beslutas ska domstolen samråda med polismyndigheten och, vid särskild säkerhetskontroll i brottmål, med åklagaren (2 §).

I lagen finns vidare bestämmelser om vilka som omfattas av säkerhetskontroll (3 §) och om vem som ska genomföra kontrollen (4 §). Dessutom anges hur kontrollen ska genomföras (5 §), vilka rättsverkningar som följer av att vägra genomgå kontroll (6 §) och hur vapen och andra farliga föremål som påträffas vid en kontroll ska hanteras (7 §).

Enligt 27 § andra stycket lagen (1973:188) om arrendenämnder och hyresnämnder får lagen om säkerhetskontroll i domstol tillämpas vid nämnderna. Den gäller också, i tillämpliga delar, vid sammanträden inför Statens va-nämnd (17 § andra stycket lagen [1976:839] om Statens va-nämnd).

Säkerhetskontroller förekommer även i andra sammanhang. Enligt 1 § lagen (1988:144) om säkerhetskontroll i riksdagens lokaler får säkerhetskontroll genomföras i syfte att förebygga att det i riksdagens lokaler förövas brott som innebär en allvarlig fara för någons liv, hälsa eller frihet eller för omfattande förstörelse av egendom. Enligt 2 § samma lag ska beslut om säkerhetskontroll fattas av talmannen och avse ett visst tillfälle eller en viss tid. Säkerhetskontroll får även genomföras vid sammanträden i kommuner och landsting enligt lagen (2010:294) om säkerhetskontroll vid offentliga sammanträden i kommuner och landsting, vid luftfart enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 300/2008 av den 11 mars 2008 om gemensamma skyddsregler för den civila luftfarten och lagen (2004:1100) om luftfartsskydd samt vid sjöfart enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 725/2004 av den 31 mars 2004 om förbättrat sjöfartsskydd på fartyg och i hamnanläggningar och lagen (2004:487) om sjöfartsskydd. Genom lagen (2006:1209) om hamnskydd genomförs Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/65/EG av den 26 oktober 2005 om ökat hamnskydd i svensk rätt. Lagen ger möjlighet att undersöka bl.a. väskor som någon bär med sig.

Regeringens bedömning: Möjligheterna att besluta om säkerhetskontroll bör utökas.
--

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna instämmer i utredningens bedömning eller lämnar bedömningen utan invändning.

Skälen för regeringens bedömning

Domstolen måste vara både säker och öppen

Det är av central betydelse för rättsskipningen att domstolarna kan genomföra förhandlingar under säkra former. Parter och vittnen ska känna sig trygga när de befinner sig i domstolen. För domstolens anställda och för dem som i övrigt besöker domstolen är det naturligtvis också viktigt att domstolens lokaler är säkra och trygga.

Det finns vidare ett klart samband mellan säkerhetsnivån och förtroendet för domstolarna, vilket även har framhållits av utredningen och flera remissinstanser. Om de som besöker domstolen upplever att säkerheten är god, bidrar detta till ett ökat förtroende för domstolarna.

Samtidigt ska domstolarna i största möjliga utsträckning vara öppna för alla och de grundlagsskyddade principerna om informationsfrihet och förhandlingsoffentlighet upprätthållas. De åtgärder som övervägs för att öka säkerheten i domstol måste balanseras mot dessa principer.

För att uppnå en hög säkerhetsnivå i domstolarna krävs åtgärder av olika slag, t.ex. en ändamålsenlig utformning av lokalerna, förebyggande arbete, utbildning och samverkan med andra myndigheter. Även om en hög säkerhet i domstolarna alltså kräver en rad åtgärder, har säkerhetskontroller en särskild betydelse i detta sammanhang.

Hotbilden har förändrats

Den anmälda våldsbrottsligheten har ökat under senare år. De kriminella nätverken breder ut sig och blir allt fler. Brottsligheten har också blivit mer internationell, bl.a. till följd av Sveriges medlemskap i EU och inträde i Schengensamarbetet. Det är en utveckling som också medför ökade risker för domstolarnas verksamhet. Hot och våldsdåd mot rättsväsendets övriga aktörer, såsom i det uppmärksammade bombdådet mot en åklagare i Trollhättan år 2007, kan leda till att riskerna ökar även för domstolarna.

Vidare har antalet anmälningar om övergrepp i rättssak, t.ex. när ett vittne utsatts för våld eller hot, ökat markant mellan åren 1999 och 2006. Det förekommer att dessa brott begås i domstol i samband med domstolsförhandlingar. Som *Åklagarmyndigheten* framhåller i sitt remissvar, är det en grundläggande förutsättning för en effektiv brottsbekämpning och lagföring att målsägande och vittnen inte drar sig för att infinna sig till förhandling. Myndigheten har under senare tid noterat att sådan tveksamhet från målsägande och vittnen förekommer i

ökad utsträckning och menar att förstärkt säkerhet kan ha en stor betydelse i detta sammanhang.

Det system för incidentrapportering som Domstolsverket tillämpar visar på ett ökat antal rapporterade incidenter i domstolarna. Även om en viss del av ökningen kan förklaras med förbättrade rapporteringsrutiner drar regeringen, liksom utredningen, slutsatsen att antalet incidenter ökar. Statistik som tagits fram sedan utredningen avslutade sitt arbete visar på en ytterligare ökning. Antalet rapporterade incidenter har ökat från 170 under år 2008 till 225 under 2010 (Domstolsverkets rapporter Säkerhet 2009 och Säkerhet 2010).

De omfattande beslag av farliga föremål som förekommer vid vissa säkerhetskontroller är också oroande. Som konstateras av utredningen togs t.ex. vid en allmän säkerhetskontroll under fyra dagar i Malmö tingsrätt i december 2008 mellan 90 och 100 föremål i förvar. Det rörde sig huvudsakligen om stick- och skärvapen, t.ex. knivar, stiletter, fällknivar och matknivar. Som ytterligare exempel kan nämnas att *Linköpings tingsrätt* och *Länsrätten i Östergötlands län* i sitt remissvar anger att det vid en allmän säkerhetskontroll under 34 arbetsdagar i domstolarna togs i beslag eller förvar sammanlagt 127 farliga föremål.

Förtroendeutredningens enkät riktad till domare visar att ungefär var tredje domare anser att säkerheten i rättssalarna är ganska dålig eller mycket dålig (SOU 2008:106, Ökat förtroende för domstolarna). Av Domstolsverkets rapport Säkerhet 2010 framgår också att antalet hot mot anställda har fördubblats mellan 2009 och 2010.

Av en undersökning som *Jusek* genomfört bland sina medlemmar under hösten 2011 framgår att 12 procent inom Sveriges Domstolar och 42 procent inom Åklagarmyndigheten ibland eller oftare känner sig otrygga i sin yrkesutövning. Vidare framgår att mer än var fjärde under de senaste två åren blivit utsatta för våld, hot, trakasserier, skadegörelse eller någon annan form av otillbörlig påverkan (*Jusek*, Tryggt eller otryggt i rättsväsendet, 2011).

Möjligheterna att besluta om säkerhetskontroll bör utökas

Mot den angivna bakgrunden ges från allt fler håll uttryck för att säkerheten i domstolarna måste förbättras. Vid en utvärdering av de ändringar i lagen om säkerhetskontroll i domstol som trädde i kraft 2001 har några domstolar uttalat att förutsättningarna för säkerhetskontroll kan framstå som väl stränga och andra att det borde vara möjligt att anordna allmänna säkerhetskontroller även om det inte har framkommit något som tyder på risk för våld (Domstolsverkets rapport 2007:1). Av en kompletterande skrivelse till rapporten som Domstolsverket gav in till Justitiedepartementet i mars 2008 framgår att det finns ett samlat önskemål från domstolarna att kunna genomföra säkerhetskontroll även utan att det finns en hotbild mot en förhandling eller mot domstolen. Även från åklagarhåll har man under lång tid pekat på behovet av ökad säkerhet i domstolarna. *Åklagarmyndigheten* anger i sitt remissvar att säkerheten i domstolarna ofta är alltför dålig och att det finns en bred acceptans för att påtagligt höja säkerhetsnivån. Myndigheten förordar att säkerhetskontroll genomförs på permanent basis.

I Domstolsverkets säkerhetsenkät 2008 angav 23 procent av domstolarna att det för den tillfrågade domstolens del fanns behov av ökade möjligheter till säkerhetskontroll. Regeringen kan, liksom utredningen, konstatera att förhållandena varierar stort mellan domstolarna. Detta bekräftas också av domstolarnas remissvar. Till exempel anser *Solna tingsrätt*, *Stockholms tingsrätt* och *Malmö tingsrätt* att de är i behov av mer eller mindre permanenta säkerhetskontroller. Även *Svea hovrätt* antar att hovrätten är en av de domstolar som kan ha skäl att besluta om fasta säkerhetskontroller. Däremot konstaterar t.ex. *Länsrätten i Stockholms län* att det även i fortsättningen främst kommer att bli fråga om säkerhetskontroll i samband med en viss förhandling.

Utredningen har uttalat att det finns ett behov av att kunna besluta om säkerhetskontroll även utan att det föreligger en konkret risk för brottslighet i domstolens lokaler. De flesta remissinstanser, däribland domstolarna, bekräftar att det finns ett generellt behov av ökade möjligheter att besluta om säkerhetskontroll i domstol. Regeringen anser därför, i likhet med utredningen, att möjligheterna att besluta om säkerhetskontroll bör utökas. Som *Malmö tingsrätt* påpekar kan säkrare förhållanden i domstolarna också öka viljan hos målsägande, vittnen och andra personer som kallats till en förhandling att inställa sig.

6 Förutsättningarna för säkerhetskontroll

Regeringens förslag: En ny och enhetlig reglering av förutsättningarna för säkerhetskontroll införs. Uppdelningen mellan allmän och särskild säkerhetskontroll tas bort.

Säkerhetskontroll i domstol får genomföras om en sådan kontroll behövs för att begränsa risken för att det i en domstols lokaler eller i andra lokaler som används vid domstolsförhandling begås brott som innebär allvarlig fara för någons liv, hälsa eller frihet eller för omfattande förstörelse av egendom.

Utredningens förslag överensstämmer delvis med regeringens. Utredningen har föreslagit att säkerhetskontroll får genomföras i syfte att förebygga att det i en domstols lokaler förövas brott som innebär en allvarlig fara för någons liv, hälsa eller frihet eller för omfattande förstörelse av egendom.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser tillstyrker förslaget att uppdelningen mellan allmän och särskild säkerhetskontroll tas bort eller lämnar förslaget utan invändning. De allra flesta remissinstanser tillstyrker förslaget i övrigt eller lämnar det utan invändning. Flera remissinstanser, t.ex. *Kammarrätten i Stockholm*, *Åklagarmyndigheten*, *Umeå tingsrätt* och *Östersunds tingsrätt*, vill gå längre och införa permanenta inpasseringskontroller. *Hovrätten för Nedre Norrland*, *Justitiekanslern*, *Sveriges advokatsamfund* och *Sveriges Radio AB* har invändningar mot förslaget, bl.a. i fråga om huruvida kraven för kontroll är förenliga med regeringsformen.

En ny och enhetlig reglering av förutsättningarna för säkerhetskontroll

Regleringen av säkerhetskontroll i domstol bör vara så flexibelt utformad att domstolarna kan anpassa säkerhetsåtgärderna efter den rådande säkerhetssituationen. Det bör även fortsättningsvis vara möjligt att låta en mindre del av domstolen, t.ex. en viss förhandlingssal, vara föremål för säkerhetskontroll utan att övriga utrymmen som allmänheten har tillträde till är det. Säkerhetskontroll ska också kunna omfatta hela domstolen och genomföras i domstolens entré om ett sådant behov finns. Det finns dock ingen anledning att uppställa olika krav för att genomföra kontrollen beroende på i vilket sammanhang den ska äga rum. Uppdelning mellan allmän och särskild säkerhetskontroll bör därför tas bort. I stället bör en ny och enhetlig reglering av förutsättningarna för säkerhetskontroll införas.

Ändrade förutsättningar för säkerhetskontroll

För att det ska vara möjligt att besluta om allmän säkerhetskontroll krävs att det finns anledning att befara att det i en domstols lokaler förövas brott som innebär en allvarlig fara för någons liv, hälsa eller frihet eller för omfattande förstörelse av egendom. När den allmänna säkerhetskontrollen infördes år 2001 angavs i propositionen att kontrollen förutsatte att någon form av säkerhetsrisk kunde identifieras men att tröskeln inte skulle sättas särskilt högt. Som exempel på situationer där säkerhetskontroll kunde vara motiverad nämndes att ett generellt hot hade framförts eller framkommit på annat sätt, att domstolen samtidigt handlade flera mål av ett slag som skulle kunna betecknas som riskmål eller att domstolen prövade mål som utan att direkt utgöra riskmål ändå väckte starka känslor hos olika grupper i samhället. Det kunde också röra sig om situationer då det allmänna samhällsklimatet på orten gav upphov till farhågor om våldsamma incidenter. (Prop. 2000/01:32 s. 39 f.)

Allmän säkerhetskontroll var alltså redan från början avsedd att kunna användas i fall när en konkret hotbild saknades. Utredningens redovisning, liksom remissinstansernas synpunkter, visar dock att regleringen inte har lett till att säkerhetskontroller beslutas, vare sig i den utsträckning som varit avsedd eller som varit motiverad av säkerhetsläget.

Enligt utredningens lagförslag ska säkerhetskontroll kunna beslutas ”i syfte att förebygga” att det förövas brottslighet av visst allvarligt slag i domstolens lokaler. Något krav på riskbedömning eller hotbild ställs inte upp i lagförslaget. Utredningen framhåller att säkerhetskontroll ska kunna beslutas även vid en närmast abstrakt hotbild avseende brottslighet i domstolens lokaler och att det ska vara möjligt att besluta om kontroll i större utsträckning än enligt nuvarande ordning. Enligt utredningen ska detta dock inte innebära att möjligheten att besluta om säkerhetskontroll blir helt och hållet riskoberoende. Det måste enligt utredningen förutsättas att någon form av riskbedömning visar att det finns en hotbild. En majoritet av remissinstanserna tillstyrker utredningens förslag. Vissa remissinstanser, bl.a. *Hovrätten för Nedre Norrland, Justitiekanslern* och

Sveriges advokatsamfund, reser dock frågan om frånvaron av ett i lag angivet krav på riskbedömning gör förslaget oförenligt med regeringsformen (RF) och den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europa-konventionen).

Enligt regeringen är det inte tillräckligt att den enda förutsättningen för säkerhetskontroll som anges i lag är att kontrollen ska syfta till att förebygga viss allvarlig brottslighet. Principerna om informationsfrihet och domstolsförhandlings offentlighet är fastlagda i grundlag (2 kap. 1 § första stycket 2 och 11 § andra stycket RF). Det gäller även skyddet mot kroppsvisitation (2 kap. 6 § RF). En begränsning av dessa fri- och rättigheter får ske genom lag och endast under de förutsättningar som anges i 2 kap. 21 § RF. Förutsättningarna för säkerhetskontroll bör därför komma till tydligare uttryck i lagen än vad utredningen föreslår.

Av utredningens redovisning och remissinstansernas synpunkter framgår att säkerhetskontroll inte bara behövs i samband med förhandlingar i brottmål. Risk för brottslighet bedöms även finnas vid förhandlingar i tvistemål, framför allt i familjemålen som inte sällan är kulmen på en lång och uppsplitande kamp. Dessa mål upplevs som de mest svårbedömda ur risksynpunkt eftersom det sällan finns någon polisutredning, eller motsvarande information, som kan ligga till grund för sådana hotbildsanalyser som är relativt vanliga inför förhandlingar i brottmål. *Malmö tingsrätt* påpekar vidare att många incidenter sker i domstolens allmänna utrymmen eller vid förhandlingar där det inte har iakttagits någon förhöjd säkerhetsrisk.

För att uppfylla RF:s krav på proportionalitet i förhållande till berörda fri- och rättigheter måste det förutsättas att i vart fall någon form av säkerhetsrisk kan identifieras för att det ska vara motiverat att genomföra säkerhetskontroll i domstol. Regeringen anser därför att regleringen bör formuleras med utgångspunkt i risken att det i den aktuella domstolens lokaler begås brott mot person eller egendom och i behovet av att begränsa denna risk med en säkerhetskontroll. Med en sådan utformning framgår att såväl mindre risker som risker av mer generell karaktär kan beaktas samtidigt som det måste föreligga ett behov av att genomföra en säkerhetskontroll. I detta ligger att det måste prövas om säkerhetskontroll är en lämplig och adekvat åtgärd utifrån den situation som råder för domstolen. En med dessa utgångspunkter formulerad bestämmelse bedömer regeringen vara förenlig med både RF och Europa-konventionen. Domstolen måste alltid överväga om andra, mindre ingripande åtgärder är tillräckliga för att uppnå syftet med kontrollen. En proportionalitetsbedömning ska alltså göras i det enskilda fallet. *Ekobrottsmyndigheten* föreslår att ett uttryckligt krav på proportionalitet förs in i lagen. Regeringen anser dock att det inte är nödvändigt att låta denna princip komma till särskilt uttryck i lagen om säkerhetskontroll i domstol.

En reglering utformad på angivet sätt bedöms motsvara domstolarnas behov av att genomföra säkerhetskontroller för att möta de risker för brott som råder vid respektive domstol. Mot den bakgrunden gör regeringen bedömningen att det inte finns anledning att närmare överväga förutsättningarna för att införa permanenta säkerhetskontroller.

Sammantaget föreslår regeringen att säkerhetskontroll i domstol får genomföras om en sådan kontroll behövs för att begränsa risken för att det i en domstols lokaler begås brott som innebär allvarlig fara för någons liv, hälsa eller frihet eller för omfattande förstörelse av egendom. En säkerhetskontroll torde redan med stöd av nuvarande reglering kunna genomföras även vid förhandlingar som äger rum i andra lokaler än domstolens egna (jfr prop. 2000/01:32 s. 43). Det bör dock av den föreslagna regleringen klart framgå att säkerhetskontroll även kan avse andra lokaler som används vid förhandling än domstolens egna.

7 Beslut om säkerhetskontroll

Regeringens förslag: Säkerhetskontroll beslutas av domstolens chef eller någon annan lagfaren domare som han eller hon har delegerat beslutanderätten till. Om kontroll ska ske med anledning av en viss förhandling, får säkerhetskontroll även beslutas av rätten.

Innan säkerhetskontroll beslutas ska samråd ske med polismyndigheten och, om kontrollen ska ske med anledning av en viss förhandling i brottmål, med åklagaren. Samråd behöver dock inte ske om det är uppenbart obehövligt.

Ett beslut om säkerhetskontroll ska avse viss tid, dock längst tre månader, eller en viss förhandling. I beslutet ska det anges vilka lokaler som kontrollen ska omfatta.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens när det gäller domstolschefens beslutanderätt och delegationsmöjlighet. Om kontroll ska ske med anledning av en viss förhandling, föreslår utredningen att säkerhetskontroll även kan beslutas av rätten eller, om förhandlingen ännu inte har inletts, av den som ska vara ordförande vid förhandlingen. Utredningen föreslår att kravet för att undvara samråd med polismyndigheten är att sådant samråd är obehövligt. Utredningen har föreslagit att samråd med åklagaren alltid ska ske innan säkerhetskontroll beslutas inför en viss förhandling i brottmål. Ett beslut om säkerhetskontroll ska endast vid behov innehålla uppgift om vilka lokaler som beslutet omfattar. I utredningens lagförslag saknas en tidsgräns för hur länge ett beslut om säkerhetskontroll får gälla.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser tillstyrker utredningens förslag eller lämnar det utan invändningar. *Svea hovrätt*, *Stockholms tingsrätt*, *Solna tingsrätt* och *Kammarrätten i Stockholm* invänder mot att den som ska vara ordförande vid förhandlingen ska kunna fatta beslut om kontroll som avser en viss förhandling. *Hovrätten för Nedre Norrland* och *Umeå tingsrätt* invänder att samråd inte alltid ska behöva ske med åklagaren. *Justitiekanslern* och *Ekobrottsmyndigheten* anser att det ska anges hur lång tid ett beslut om kontroll ska kunna gälla.

Vem ska besluta om säkerhetskontroll?

Allmän säkerhetskontroll beslutas av domstolens chef eller av annan lagfaren domare som han eller hon har delegerat beslutanderätten till. Särskild säkerhetskontroll beslutas av rätten eller, om förhandlingen ännu inte har inletts, av den som ska vara ordförande vid förhandlingen.

Domstolschefen har det övergripande ansvaret för säkerheten vid domstolen. Han eller hon är också den som förfogar över domstolens resurser och ansvarar för att samråd sker med andra myndigheter. Domstolschefen bör därför även fortsättningsvis ha rätt att besluta om säkerhetskontroll. Detta bör gälla även när kontrollen ska ske med anledning av en viss förhandling, oavsett om domstolschefen ska delta i förhandlingen eller inte.

Domstolschefen bör ha möjlighet att delegera rätten att fatta beslut om säkerhetskontroll. Mot bakgrund av att en säkerhetskontroll berör grundlagsfästa rättigheter bör dock en sådan delegation, i enlighet med vad som nu gäller för allmän säkerhetskontroll, endast kunna ske till en lagfaren domare. Regeringen kan därför inte instämma i synpunkten från *Hovrätten över Skåne och Blekinge, Säkerhetspolisen, Linköpings tingsrätt* och *Länsrätten i Östergötlands län* om att också en annan befattningshavare vid domstolen, t.ex. en säkerhetschef, ska få motta delegation, om inte han eller hon också är lagfaren domare.

När det gäller säkerhetskontroll som ska ske med anledning av en viss förhandling har utredningen föreslagit att beslut får fattas även av rätten eller, om förhandlingen ännu inte har inletts, av den som ska vara ordförande vid förhandlingen. *Umeå tingsrätt* förordar att beslut om säkerhetskontroll som fattas vid en förhandling ska fattas av rättens ordförande på samma sätt som sker vid beslut i ordningsfrågor enligt rättegångsbalken. Regeringen anser dock att frågan om säkerhetskontroll inte är av sådant slag att det kan jämföras med en ordningsfråga som uppkommer under en förhandling. Beslutanderätten bör därför inte tillkomma ordföranden ensam. Beslut om säkerhetskontroll i dessa fall bör fattas av rätten. Beträffande de fall när frågan om säkerhetskontroll behöver prövas innan förhandlingen har inletts kan regeringen inledningsvis konstatera att det i beredningsorganisationerna vid landets domstolar ofta först på ett sent stadium bestäms vem som blir ordförande vid förhandlingen. Att lämna beslutanderätten till den kommande ordföranden kan därför vara opraktiskt. En mer flexibel och ändamålsenlig ordning skulle åstadkommas om beslut även i dessa fall fattades av rätten, dvs. den eller de ledamöter som enligt tillämpliga behörighetsregler gör domstolen domför. Detta synsätt delas av flera domstolar, bl.a. *Svea hovrätt, Stockholms tingsrätt, Solna tingsrätt* och *Kammarrätten i Stockholm*. Regeringen föreslår därför att rätten ska kunna fatta beslut om kontroll även i de fall då frågan om säkerhetskontroll prövas innan förhandlingen har inletts. Det krävs naturligtvis inte att den eller de ledamöter som prövat frågan om säkerhetskontroll senare också deltar i den aktuella förhandlingen. Om det finns behov av att åstadkomma en beslutsordning som är mer anpassad efter den enskilda domstolens behov kan domstolschefen

Samråd före beslut

Innan säkerhetskontroll beslutas ska, enligt nuvarande regler, samråd alltid ske med polismyndigheten. I fråga om särskild säkerhetskontroll i brottmål ska samråd ske även med åklagaren.

Polisen har normalt störst kunskap om de säkerhetsrisker som föreligger och hur de bäst kan förebyggas. Ett beslut om säkerhetskontroll bör därför även fortsättningsvis i de flesta fall föregås av samråd med polismyndigheten. Det kan dock finnas situationer då ett samråd inte framstår som motiverat, t.ex. när det handlar om att förlänga en pågående kontroll utan att förhållandena har förändrats eller att justera ett beslut om kontroll på ett sätt som inte påverkar polisens insats. Det finns för dessa fall inte anledning att upprätthålla det nuvarande kravet på obligatoriskt samråd. Kravet på samråd med polisen bör därför mjukas upp. Som *Rikspolisstyrelsen* påpekar, bör samråd alltid ske i tveksamma fall. För att tydliggöra huvudregeln bör det i lagtexten anges att samråd ska ske om det inte är uppenbart obehövligt.

Även det krav på samråd med åklagaren som nu gäller inför beslut om säkerhetskontroll vid en viss förhandling i brottmål framstår som onödigt strikt. *Hovrätten för Nedre Norrland* och *Umeå tingsrätt* påtalar att ett sådant samråd i vissa fall kan framstå som obehövligt eller praktiskt svårt att få till stånd. Enligt dessa domstolar bör därför samrådsregeln inrymma viss flexibilitet. Regeringen konstaterar att åklagaren, till följd av sin befattning med förundersökningen, har god kännedom om eventuella säkerhetsrisker i målet. I praktiken är det också ofta åklagaren som initierar frågan om säkerhetskontroll. Att inhämta åklagarens synpunkter inför ett beslut om säkerhetskontroll i ett brottmål är därför regelmässigt motiverat. Eventuella praktiska svårigheter att få ett samråd till stånd ska inte överdrivas. En absolut samrådsskyldighet framstår emellertid som alltför sträng. Det kan t.ex. finnas situationer när det framstår som självklart att en säkerhetskontroll ska genomföras, även om åklagaren ännu inte yttrat sig i frågan. I likhet med vad som föreslås beträffande samråd med polismyndigheten bör samråd kunna undvaras i de fall det är uppenbart obehövligt.

Domstolen kan inför ett beslut om säkerhetskontroll också ha anledning att ha kontakt med andra berörda aktörer, såsom försvarare och Kriminalvården. Det finns dock inte skäl att, som *Hovrätten för Nedre Norrland* förordar, reglera ett sådant samråd i lag. Det finns inte heller skäl att reglera det samråd som kan behöva ske inom domstolen inför ett beslut om säkerhetskontroll, något som *Säkerhetspolisen* berör.

Rikspolisstyrelsen föreslår att det införs en uttrycklig informations-skyldighet till polisen om hotbilder som upptäcks av ordningsvakter i domstolen. Utredningen har inte lämnat något förslag i denna del. Enligt 7 § lagen (1980:578) om ordningsvakter ska en ordningsvakt hålla polismyndigheten underrättad om förhållanden som rör hans verksamhet och är av sådan art att det bör komma till myndighetens kännedom. Domstolen och de ordningsvakter som tjänstgör där har naturligtvis

anledning att anmäla alla brott de upptäcker till polisen och även i övrigt hålla polisen underrättad om förhållanden av betydelse för säkerheten i domstolen. Utöver vad som följer av lagen om ordningsvakter behöver dock ett sådant informationsutbyte inte regleras i författning.

En tidsgräns för säkerhetskontroll

Ett beslut om allmän säkerhetskontroll ska avse viss tid. Någon tidsgräns för hur länge ett beslut om allmän säkerhetskontroll får gälla anges dock inte i lagen. Ett beslut om särskild säkerhetskontroll ska avse en viss förhandling.

Utredningen föreslår att ett beslut om säkerhetskontroll även i fortsättningen ska vara tidsbegränsat men lämnar inget förslag om hur länge ett beslut om säkerhetskontroll kan vara giltigt. En säkerhetskontroll berör grundlagsskyddade fri- och rättigheter. Det finns därför enligt regeringen anledning att införa en tidsgräns i lagen för hur länge ett beslut om säkerhetskontroll får gälla. Flera remissinstanser, bl.a. *Hovrätten för Nedre Norrland*, *Justitiekanslern* och *Ekobrottsmyndigheten*, har efterlyst en i lag angiven tidsgräns. Regeringen anser, i enlighet med vad Justitiekanslern föreslår, att tidsgränsen bör bestämmas till tre månader med möjlighet till förlängning. Denna tid är vald med hänsyn till domstolens möjlighet att överblicka säkerhetssituationen samtidigt som den medger kontinuitet och struktur i säkerhetsarbetet. Om behovet av kontroll upphör under ett besluts giltighetstid ska kontrollen självfallet avbrytas i förtid.

När säkerhetskontroll ska genomföras med anledning av en viss förhandling är det ofta inte möjligt att i förväg ange någon tidsgräns för beslutet. För dessa fall bör regleringen utformas så att beslutet ska ange vilken förhandling som avses och får därmed gälla under den tid förhandlingen pågår.

Lokaler som omfattas av beslutet

Domstolarna bör kunna anpassa kontrollen när det gäller vilka lokaler som ska omfattas av denna. I linje med vad utredningen framhåller bör det vara möjligt att låta kontrollen omfatta t.ex. hela domstolen, olika byggnader eller att begränsa den till ett visst våningsplan eller endast några rättssalar med angränsande utrymmen. En kontroll bör inte omfatta mer av domstolens lokaler än vad som är nödvändigt i det enskilda fallet. Det är viktigt att det inte råder någon tvekan om vilka lokaler som kontrollen ska omfatta. Beslutet bör därför innehålla en uppgift om detta.

Enligt det förslag som nu läggs fram kan beslut om säkerhetskontroll avse inte bara domstolens egna lokaler, utan också lokaler som normalt används för andra ändamål eller tillhör andra domstolar. Även om det därmed finns en teoretisk möjlighet att såväl värddomstolen som den gästande domstolen fattar beslut om säkerhetskontroll, finns det inte anledning att, som efterfrågas av *Linköpings tingsrätt* och *Länsrätten i Östergötlands län*, särskilt reglera denna fråga. Hur besluten bör utformas och vem som ska fatta beslut, bör kunna göras upp i samråd mellan de inblandade domstolarna.

Ett beslut om säkerhetskontroll bör vara skriftligt (prop. 1980/81:114 s. 20). Det får förutsättas att det av handlingarna i akten, eller på annat sätt, i efterhand kan klargöras vilket beslutsunderlag domstolen haft. Det framstår därför inte som nödvändigt att, som *Justitiekanslern* föreslår, i lag införa ett krav på att besluten ska förses med beslutsmotivering. Som *Justitiekanslern* anger kan de som kallas till domstolen behöva informeras om att säkerhetskontroll ska äga rum. Något behov av att särskilt reglera denna fråga finns dock inte.

8 Säkerhetskontrollens omfattning och utförande

Regeringens förslag: En säkerhetskontroll omfattar dem som har kallats att närvara vid en förhandling och övriga besökare till de lokaler som beslutet om säkerhetskontroll avser. Kontrollen omfattar dock inte domstolens anställda eller nämndemän och andra som infinner sig i berörda lokaler när de utövar allmän tjänst eller offentligt uppdrag och inte heller advokater. Om det finns särskilda skäl får den som enligt avsnitt 7 får besluta om den aktuella säkerhetskontrollen undanta andra personer från säkerhetskontrollen eller besluta att personer som annars skulle vara undantagna ska omfattas av kontrollen.

En säkerhetskontroll genomförs, efter närmare anvisningar av polismyndigheten, av en ordningsvakt under ledning av en polisman eller av en polisman. Kroppsvisitation och undersökning av väskor och andra föremål ska ske genom användande av metalldetektor eller annan liknande anordning eller, om det finns särskilda skäl, på annat sätt.

Kroppsvisitation som är av mera väsentlig omfattning ska utföras i ett avskilt utrymme. Undersökning av föremål som den visiterade har med sig får utföras eller bevitnas av en person med annat kön än den som visiteras.

Regleringen av kroppsvisitation i lagen om säkerhetskontroll i domstol anpassas så att den överensstämmer med rättegångsbalkens definition av kroppsvisitation.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag. Utredningen föreslår att domstolen ska kunna bestämma att en polisman ska genomföra kontrollen, om det finns anledning att befara att det i domstolens lokaler kan komma att förövas brott som innebär en allvarlig fara för någons liv, hälsa eller frihet eller för omfattande förstörelse av egendom. Utredningen lämnar inga förslag om att undersökning av föremål som den visiterade har med sig får utföras eller bevitnas av en person med annat kön än den som visiteras eller om att anpassa regleringen av kroppsvisitation till rättegångsbalkens definition av begreppet.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser tillstyrker förslaget eller lämnar det utan invändning. Några remissinstanser invänder mot att

domstolen ska kunna bestämma att en polisman ska genomföra kontrollen. *Ekobrottsmyndigheten* och *Rikspolisstyrelsen* framhåller att domstolen inte kan avgöra hur polisens resurser ska användas. *Åklagarmyndigheten* föreslår att domstolen vid en konkret hotbild ska kunna besluta om en förstärkt säkerhetskontroll, vilken ska genomföras av en polisman. *Sveriges Radio AB* anser att det för att garantera säkerhet och rättssäkerhet bör vara en polisman som genomför kontrollen. *Säkerhetspolisen* anger att det i vissa fall kan finnas skäl att låta säkerhetskontrollen omfatta samtliga personer som infinner sig i domstolens lokaler eller i förhandlingssalen. *Sweguard* anser att väktare på motsvarande sätt som ordningsvakter ska kunna förordnas av polismyndigheten att utföra säkerhetskontroll i domstol. *Tidningsutgivarna* anser att journalister bör kunna undantas från kontroll i syfte att bl.a. skydda källskyddat material.

Skälen för regeringens förslag

Vilka ska genomgå kontroll?

En allmän säkerhetskontroll omfattar besökare till domstolens lokaler och särskild säkerhetskontroll åhörare och dem som har kallats att närvara vid förhandlingen. Från båda typerna av säkerhetskontroll undantas domstolens anställda, nämndemän och andra som infinner sig i domstolens lokaler när de utövar allmän tjänst eller offentligt uppdrag samt advokater. Domstolen får, om särskilda skäl talar för det, undanta även andra personer från kontrollen. Vid allmän säkerhetskontroll får domstolen, om särskilda skäl talar för det, besluta att personer som annars skulle vara undantagna ska omfattas av kontrollen.

En säkerhetskontroll bör som huvudregel omfatta besökare till de lokaler som omfattas av beslutet om kontroll, vilket i allt väsentligt motsvarar vad som nu gäller för allmän säkerhetskontroll. Begreppet besökare anses innefatta inte endast åhörare och andra som besöker domstolen utan anknytning till något särskilt mål eller ärende, utan även parter, vittnen, målsägande och andra som kallats till en viss förhandling (prop. 2000/01:32 s. 63). Att sistnämnda kategorier omfattas av kontrollen bör dock komma till tydligare uttryck i lagen.

Domstolens anställda, nämndemän och andra som infinner sig i domstolen när de utövar allmän tjänst eller offentligt uppdrag samt advokater bör även fortsättningsvis vara undantagna från säkerhetskontroll. Därutöver bör det vara möjligt att undanta andra personer från kontrollen om det finns särskilda skäl. Denna möjlighet till undantag måste anses vara tillräcklig även i fråga om journalister som besöker domstolen. Det finns således inte anledning att, som *Tidningsutgivarna* förordar, överväga en särskild ordning för journalister. Hur källskyddat material bör hanteras behandlas närmare i avsnitt 9 nedan.

Det bör också, i enlighet med vad som nu gäller vid allmän säkerhetskontroll, vara möjligt att låta personer som annars skulle vara undantagna omfattas av kontrollen. Denna möjlighet bör även gälla när kontrollen ska ske med anledning av en viss förhandling. För att det ska vara möjligt att besluta om en sådan inskränkning av de generella

undantagen bör det finnas särskilda skäl. Inskränkningen skapar förutsättningar för att, som *Säkerhetspolisen* efterlyser, situationsanpassa kontrollerna när det t.ex. finns anledning att befara att vapen och andra farliga föremål kan komma att förmedlas via personer som normalt är undantagna från kontroll.

Beslut om att generellt undanta personer från säkerhetskontrollen eller att låta annars undantagna personer omfattas av kontrollen bör få fattas av den som får besluta om den aktuella kontrollen. I de fall frågan gäller en viss person som kallats till domstolen med anledning av en viss förhandling, bör beslut fattas av rätten.

Vem ska genomföra kontroll?

Enligt nuvarande ordning är det polismyndigheten som verkställer domstolens beslut om säkerhetskontroll.

Med de ändrade förutsättningar för säkerhetskontroll som nu föreslås kommer kontroller att kunna genomföras i fler fall och under längre tid än enligt nuvarande ordning samt även i fall då det saknas en konkret hotbild mot domstolen. Som utredningen föreslår framstår det därför som ändamålsenligt att huvudregeln är att ordningsvakter, och inte polismän, ska genomföra kontrollen. En säkerhetskontroll ska dock alltid ske efter närmare anvisningar av polismyndigheten och under ledning av en polisman, vilket överensstämmer med nuvarande ordning för allmän säkerhetskontroll. En säkerhetskontroll ska naturligtvis även i fortsättningen kunna genomföras av en polisman.

Om det finns en påtaglig risk för allvarig brottslighet bör normalt polis vara närvarande vid säkerhetskontrollen. Det finns dock inte skäl att ge domstolen rätt att bestämma att polis ska genomföra kontrollerna i sådana situationer, något som både utredningen och *Åklagarmyndigheten* menar. Regeringen anser att avgörandet av om polis ska genomföra en kontroll även i fortsättningen bör överlåtas till polismyndigheten, som är bäst lämpad att bedöma om säkerhetsförhållandena kräver polismedverkan. *Ekobrottsmyndigheten* och *Rikspolisstyrelsen* är av samma uppfattning. Domstolen och polismyndigheten bör givetvis samråda med varandra för att uppnå en tillräcklig säkerhetsnivå.

Sweguard föreslår att väktare, på motsvarande sätt som ordningsvakter, ska kunna förordnas av polismyndigheten för att utföra säkerhetskontroll i domstol. Regeringen kan konstatera att säkerhetskontroller visserligen ofta utförs rutinmässigt och består av moment av enklare beskaffenhet. Samtidigt följer ett stort ansvar med uppdraget och det kan uppkomma situationer som kräver snabba beslut och ingripanden. Kontrollen som sådan berör också grundlagsfästa rättigheter. Det måste därför ställas höga krav på de personer som utför kontrollerna. Endast ordningsvakter, som förordnas för att medverka till att upprätthålla allmän ordning och lyder under polismyndigheten, bör därför komma i fråga för denna typ av uppgifter.

Utredningen anser att det inte är lämpligt att ordningsvakter i domstol regelmässigt bär batong eller andra vapen. Flera remissinstanser har invändningar mot utredningens synsätt. Således konstaterar t.ex. *Länsrätten i Skåne län* att utredningens syn står i konflikt med

intentionerna i lagen (1980:578) om ordningsvakter. Vidare invänder *Svenska Transportarbetareförbundet* att frågan om ordningsvakternas utrustning ligger utanför domstolens kompetens att besluta om och att ordningsvaktens skyddsutrustning är till för att säkerställa dennes arbetsmiljö samt att med minsta möjliga våld avvärja konfliktsituationer. *Fackförbundet ST* anser att det ska ses som ett krav att ordningsvakt bär batong hela tiden. *Sveriges Förenade Ordningsvakter* anser att ordningsvaktens egenskydd bör kompletteras med pepparspray eller liknande. *Sundsvalls tingsrätt* invänder mot att säkerhetskontrollen ska bemannas av vakter i ordningsvaksuniform eftersom en sådan klädsel kan av allmänheten uppfattas som att tillgängligheten till domstolarna blir sämre. Regeringen konstaterar att det inte ligger inom ramen för detta lagstiftningsärende att lämna förslag på hur ordningsvakter i domstolarna ska vara klädda eller utrustade. Det är polismyndigheten som avgör dessa frågor (6 § lagen om ordningsvakter).

Rikspolisstyrelsen föreslår att den som vägrar att genomgå en säkerhetskontroll ska få avvisas och avlägsnas från de lokaler som kontrollen omfattar. En sådan reglering skulle enligt styrelsen ge en ordningsvakt befogenhet att avlägsna personer som befaras utgöra hot till en plats utanför byggnaden. Som framgår ovan föreslår regeringen att en säkerhetskontroll ska kunna begränsas till att omfatta endast vissa lokaler i domstolen. Det finns inte skäl att i lagen om säkerhetskontroll i domstol ge den som utför kontrollen rätt att avvisa eller avlägsna personer som vägrar att genomgå kontroll från andra lokaler än de som omfattas av säkerhetskontrollen. Personer som t.ex. stör den allmänna ordningen i utrymmen som inte omfattas av kontrollen kan avvisas eller avlägsnas med stöd av annan lagstiftning (13 § och 29 § tredje stycket polislagen [1984:387]).

Kroppsvisitation och undersökning av föremål

Vid allmän säkerhetskontroll ska som huvudregel kroppsvisitation och undersökning av väskor och andra föremål ske genom användande av metalldetektor eller liknande anordning. Om det finns särskilda skäl får sådan visitation och undersökning utföras på annat sätt. Vid särskild säkerhetskontroll finns det inte några anvisningar i lag om hur kroppsvisitation och undersökning av väskor och liknande föremål ska ske.

Enligt regeringsformen får en begränsning av grundlagsskyddade fri- och rättigheter aldrig gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till syftet med begränsningen. Reglerna i denna del måste alltså utformas på ett sådant sätt att kontrollerna inte görs mer ingripande än vad förhållandena kräver. Mot denna bakgrund anser regeringen att säkerhetskontrollen, i enlighet med utredningens förslag, som huvudregel bör ske genom användande av metalldetektor eller annan liknande anordning.

Säkerhetskontrollen bör även i fortsättningen i vissa fall få ske på annat sätt än genom användande av metalldetektor eller annan liknande anordning. *Rikspolisstyrelsen* invänder mot utredningens förslag att det ska krävas särskilda skäl för detta. Utredningens förslag i denna del överensstämmer i huvudsak med vad som enligt nuvarande ordning gäller vid allmän säkerhetskontroll. En manuell visitation får anses

innebära ett större ingrepp i den personliga integriteten hos den som kontrolleras än en visitation som sker genom användande av teknisk apparatur. Regeringen anser därför att det fortsatt bör krävas särskilda skäl för en sådan visitation (jfr prop. 2009/10:117 s. 36). Det finns inte heller anledning att, som utredningen föreslår, särskilt reglera vad som ska gälla om det finns en mer konkret risk för brottslighet av allvarigare slag i domstolens lokaler. I linje med vad som uttalas ovan om polisens medverkan vid kontrollen bör detta i stället avgöras av polismyndigheten utifrån omständigheterna i det enskilda fallet. Vidare bör även i fortsättningen krävas att en undersökning av innehållet i väskor som sker utan användande av metalldetektor eller annan liknande anordning ska utföras av en polisman eller av en ordningsvakt som polismyndigheten har godkänt för sådan uppgift. Regeringen kan därför inte instämma i synpunkten från *Länsrätten i Skåne län* att ge ordningsvakter en generell rätt att utföra sådan undersökning.

Enligt nuvarande ordning ska kroppsvisitation som är av mera väsentlig omfattning utföras i ett enskilt rum. Som *Rikspolisstyrelsen* noterar kan säkerhetskontroll genomföras även i lokaler där det inte finns avskilda rum i direkt anslutning till kontrollen. Det kan därför enligt styrelsen uppstå behov av att i samband med säkerhetskontroll skapa tillfälliga lösningar för avskildhet genom draperier, skärmväggar eller liknande. Regeringen anser att även en på så sätt skapad avskildhet kan utgöra ett tillräckligt skydd för den enskildes integritet. Vid säkerhetskontroll inom sjö- och luftfarten samt vid offentliga sammanträden i kommuner och landsting föreskrivs att kroppsvisitation som är av mera väsentlig omfattning ska ske i ett avskilt utrymme, vilket medger även tillfälliga lösningar av det slag som Rikspolisstyrelsen efterlyser. Den regleringen kan enligt regeringen tjäna som förebild. Regeringen föreslår därför att kroppsvisitation som är av mera väsentlig omfattning ska utföras i ett avskilt utrymme.

Rikspolisstyrelsen för vidare fram att manuell kroppsvisitation som inte är av väsentlig omfattning bör få genomföras och bevitnas av en person som inte är av samma kön som den som visiteras, något som inte är tillåtet enligt nuvarande ordning. Utredningen lämnar inte förslag till någon förändring i denna del. Regeringen konstaterar att någon sådan möjlighet finns varken vid säkerhetskontroll i riksdagen eller vid offentliga sammanträden i kommuner och landsting. Det finns inte heller skäl att införa en sådan ordning vid säkerhetskontroll i domstol (jfr prop. 2009/10:117 s. 36 f.). När det gäller undersökning av föremål som den visiterade har med sig saknas däremot anledning att upprätthålla kravet på visst kön hos den som utför eller bevitnar undersökningen. Något sådant krav finns inte heller vare sig vid säkerhetskontroller inom sjö- och luftfarten eller vid offentliga sammanträden i kommuner och landsting.

Enligt legaldefinitionen av begreppet kroppsvisitation som sedan 1994 finns intagen i 28 kap. 11 § tredje stycket rättegångsbalken omfattar en sådan visitation förutom föremål som någon bär på sig även föremål som någon har med sig, exempelvis en väska (prop. 1993/94:24). Denna ändring av definitionen genomfördes i flera lagstiftningar på området, dock inte i fråga om säkerhetskontroll i domstol. Bestämmelserna i lagen

om säkerhetskontroll i domstol bör nu anpassas så att de överensstämmer med rättegångsbalkens definition av begreppet kroppsvisitation.

Länsrätten i Stockholms län konstaterar att Socialstyrelsen meddelat att styrelsens tillsynsansvar över säkerheten vid sjukvårdsinrättningar där det ges vård enligt lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård och enligt lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård inte innefattar muntliga domstolsförhandlingar i mål enligt de båda lagarna. Länsrätten lyfter vidare fram att det inte är möjligt att med stöd av de nämnda lagarna låta en patient genomgå kroppsvisitation eller ytlig kroppsbesiktning vid förhandlingar i mål om öppen psykiatrisk tvångsvård och öppen rättspsykiatrisk vård. Länsrätten anser att dessa frågor bör uppmärksammas i den fortsatta beredningen. Psykiatrilagsutredningen (S 2008:09) har i uppdrag bl.a. att analysera tillämpningen av bestämmelserna om säkerhet på och utanför sjukvårdsinrättningar samt att överväga behovet av lagändringar i detta avseende. Regeringen anser att de frågor som länsrätten tar upp bör hanteras inom ramen för beredningen av Psykiatrilagsutredningens kommande betänkande. Att en domstol kan besluta om säkerhetskontroll som omfattar även andra lokaler än domstolens egna framgår av avsnitt 6 ovan.

Enligt 5 § lagen om säkerhetskontroll i domstol ska vid en säkerhetskontroll eftersökas vapen och andra föremål som är ägnade att komma till användning vid brott som avses i 1 § i lagen. *Rikspolisstyrelsen* framför att kravet på att ett föremål ska vara ägnat att komma till användning vid brott, innebär olägenheter vid kontrollen eftersom vissa föremål som kan användas i våldssyfte, t.ex. en hammare, i sig inte är ägnade att komma till användning i vid brott. Rikspolisstyrelsen föreslår därför att vid kontrollen ska eftersökas föremål som kan komma till användning vid brott. En liknande synpunkt framfördes av Rikspolisstyrelsen i lagstiftningsärendet om säkerhetskontroll vid offentliga sammanträden i kommuner och landsting. Regeringen konstaterade då att, i de situationer då den föreslagna lagstiftningen är avsedd att tillämpas, det kunde befaras att hammaren var ägnad att komma till användning vid brott och att regleringen borde ge utrymme för att förhindra att hammaren tas med in till sammanträdet (prop. 2009/10:117 s. 32). Regeringen gör samma bedömning nu. Det finns alltså inte skäl att göra den ändring som Rikspolisstyrelsen föreslår.

9 Förvaring av okontrollerade föremål

Regeringens förslag: Möjligheten att lämna okontrollerade föremål för förvaring tas bort.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna tillstyrker förslaget eller lämnar det utan användningar med undantag för *Sveriges Radio AB*, som anser att förslaget kan medföra att journalister inte kan skydda sina källor och förordar i stället att den nuvarande regleringen behålls. *Svenska Journalistförbundet* och *Sveriges Television AB* betonar vikten av att en

undersökning av väskor och andra föremål inte sker på ett sätt som kan avslöja källskyddat material.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen konstaterar att den nuvarande möjligheten till förvaring av okontrollerade väskor och andra föremål medför beaktansvärda risker för domstolarna. Den ger möjlighet att lämna ifrån sig farliga föremål, t.ex. en sprängladdning, i domstolens lokaler. Det är också svårt att säkerställa att den som lämnat en väska för förvaring inte lämnar domstolen utan att ta väskan med sig.

Regeringen delar utredningens uppfattning att en inskränkt förvaringsmöjlighet vägs upp av den minskade risk för domstolen som därigenom uppnås. Journalister som ska besöka domstolen har normalt möjlighet att ta reda på om säkerhetskontroll ska hållas och kan därmed avstå från att ta med sig källskyddat material till domstolen. Om sådant material ändå tas med bör de problem som kan uppstå kunna lösas vid kontrollen. *Svenska Journalistförbundet* konstaterar t.ex. att journalisten själv kan öppna locket på sin dator eller plocka ut källskyddat material ur sin väska. Den ansvariga polisen eller ordningsvakten bör också kunna anpassa undersökningen så, att det källskyddade materialet inte exponeras. De föremål som säkerhetskontrollen avser att vara inriktad mot torde vidare innebära att en genomsökning av medförd egendom inte ska komma i konflikt med anonymitetsskyddet för källor. De som utför kontrollen får inte ta del av handlingar, akter eller liknande (jfr prop. 2009/10:117 s. 32).

Mot den angivna bakgrunden föreslår regeringen att den lagstadgade möjligheten att lämna in okontrollerade väskor och andra föremål för förvaring tas bort. Om domstolen inte tillåter förvaring, ska den som inte medverkar till en kontroll av en väska eller annat föremål vägras tillträde till de lokaler som kontrollen omfattar.

10 Ikraftträdande m.m.

Regeringens förslag och bedömning: Lagändringarna ska träda i kraft den 1 juli 2012. Det finns inget behov av övergångsbestämmelser.

Utredningens bedömning: Utredningen bedömer att det inte behöver tas särskilda hänsyn när det gäller tidpunkten för ikraftträdande. Utredningens bedömning avseende behovet av övergångsbestämmelser överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna yttrar sig inte särskilt i denna del.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Regeringen anser att de föreslagna lagändringarna bör träda i kraft så snart som möjligt. De bör därför träda i kraft den 1 juli 2012. Regeringen bedömer att det inte finns behov av övergångsbestämmelser.

Regeringens bedömning: För att förslaget att utöka möjligheterna till säkerhetskontroll i domstol ska få genomslag bör anslaget till Sveriges Domstolar höjas.

Utredningens bedömning: Förslaget kommer att medföra kostnadsökningar som i första hand bör täckas genom ökade anslag och i andra hand genom avgiftshöjningar eller omfördelningar inom det nuvarande budgetanslaget för Sveriges Domstolar.

Remissinstanserna: De remissinstanser som yttrat sig i denna del instämmer i huvudsak i utredningens bedömning att det behövs resursförstärkningar.

Skälen för regeringens bedömning: Regeringen lämnar nu förslag som innebär utökade möjligheter att genomföra säkerhetskontroll i landets domstolar. Avsikten är att säkerhetskontroll ska kunna genomföras i fler fall och under längre tid än vad som sker enligt nuvarande ordning. Det är dock regeringens bedömning, bl.a. utifrån remissynpunkterna, att behovet av att genomföra säkerhetskontroll varierar stort mellan domstolarna. Vissa domstolar har i sina remissvar förklarat att användningen av säkerhetskontroll inte kommer att genomföras i större utsträckning än vad som sker enligt nuvarande ordning. Andra domstolar, framför allt vissa tingsrätter i storstadsregionerna, bedömer att säkerhetskontroll kommer att användas mer eller mindre permanent. Någon exakt skattning av den kostnadsökning detta kan medföra har utredningen inte ansett vara möjlig att göra. Utredningen förutser också att förslaget kan leda till vissa besparingar, bl.a. till följd av ett minskat antal inställda förhandlingar samt att polisen på sikt inte behöver vara närvarande vid säkerhetskontroller i lika stor utsträckning som enligt nuvarande ordning.

Domstolsverket bedömer att det i en första etapp kan bli aktuellt att utrusta ett tjugotal domstolar på sådant sätt att de kontinuerligt kan genomföra säkerhetskontroll. Vid dessa domstolar behöver entréer i vissa fall anpassas och byggas om, ytterligare ordningsvakter anställas samt larmbågar och annan teknisk utrustning köpas in. Av Domstolsverkets beräkningar framgår att avskrivningskostnaderna för sådana investeringar och de ökade lönekostnaderna skulle innebära en sammanlagd kostnadsökning med ca 30 miljoner kronor per år.

Såväl besökare i domstol som de som arbetar inom rättsväsendet har rätt att ställa höga krav på säkerheten i domstolarna. Domstolarna måste ha möjlighet att upprätthålla en hög säkerhetsnivå, bl.a. genom att genomföra säkerhetskontroll när det är motiverat. För att regeringens förslag om ökade möjligheter till säkerhetskontroll ska få genomslag bör domstolarna tillföras ytterligare resurser. Regeringen delar Domstolsverkets bedömning att i första hand ett tjugotal domstolar behöver utökade möjligheter att genomföra säkerhetskontroll. De kostnadsökningar som Domstolsverket beräknat bör finansieras genom ökat anslag. Regeringen har därför i budgetpropositionen för 2012 föreslagit att Sveriges Domstolars anslag ska öka med 15 miljoner kronor

2012 (prop. 2011/12:1, utgiftsområde 4). Vidare har regeringen beräknat att anslaget ökas med 30 miljoner kronor från och med 2013. Prop. 2011/12:63

Det är ytterst ett ansvar för domstolschefen att förhandlingar kan genomföras under säkra förhållanden, oavsett om förhandlingarna hålls inom domstolen eller i lokaler på andra platser. Gällande ordning ger tingsrätten en möjlighet att ha tingsställe på annan ort än kansliorten (1 kap. 5 § rättegångsbalken och prop. 1994/95:100). Den möjligheten bör självfallet inte utnyttjas om detta skulle medföra säkerhetsrisker (jfr skr. 2007/08:117).

12 Författningskommentar

Förslaget till lag om ändring i lagen (1981:1064) om säkerhetskontroll i domstol

Förutsättningar för säkerhetskontroll

1 § Säkerhetskontroll i domstol får genomföras om *en sådan kontroll behövs för att begränsa risken för att det i en domstols lokaler eller i andra lokaler som används vid domstolsförhandling begås brott som innebär allvarlig fara för någons liv, hälsa eller frihet eller för omfattande förstörelse av egendom.*

Paragrafen anger förutsättningarna för säkerhetskontroll i domstol. Övervägandena finns i avsnitt 6.

Ett beslut om säkerhetskontroll förutsätter att en kontroll behövs för att begränsa risken för att det i domstolens lokaler begås brott som innebär allvarlig fara för någons liv, hälsa eller frihet eller för omfattande förstörelse av egendom. En risk måste alltså kunna konstateras. Det ställs dock inte krav på att risken nått någon viss nivå. Det behöver heller inte föreligga en konkret hotbild. Däremot krävs att en säkerhetskontroll behövs för att begränsa den aktuella risken. En säkerhetskontroll kan behövas när det vid domstolen pågår förhandlingar om t.ex. allvarliga våldsbrott, gängkriminalitet eller förhandlingar i andra riskmål. Det kan även finnas behov av säkerhetskontroll när domstolen med viss frekvens handlägger mål med mer svårbedömda risker, t.ex. familjemål, psykiatrimål eller migrationsmål. Vid bedömningen av om det finns behov av kontroll kan, förutom förhållanden som är relaterade till mål eller ärenden vid domstolen, även risker av mer generell karaktär beaktas. Exempel på sådana risker är då det finns anledning att misstänka att ungdomar som uppehåller sig i domstolen bär med sig kniv eller andra farliga föremål. Det kan även röra sig om situationer då det allmänna samhällsklimatet på orten ger upphov till farhågor om våldsamma incidenter (jfr prop. 2000/01:32 s. 39). Erfarenheter från tidigare genomförda säkerhetskontroller kan också ge stöd för att en säkerhetskontroll behöver genomföras liksom det förhållandet att domstolspersonal eller andra domstolsaktörer utsatts för hot eller trakasserier.

En proportionalitetsbedömning ska göras i det enskilda fallet. Domstolen måste alltså överväga om andra, mindre ingripande åtgärder är tillräckliga för att uppnå syftet med kontrollen, såsom att ha ordnings-

vakter tillgängliga i lokalerna eller att använda sig av videokonferens vid en förhandling.

I paragrafen har tydliggjorts att säkerhetskontroll kan genomföras även när en domstolsförhandling äger rum i andra lokaler än domstolens egna.

Beslut om säkerhetskontroll

2 § *Säkerhetskontroll* beslutas av domstolens chef eller *någon* annan lagfaren domare som han eller hon har delegerat beslutanderätten till. *Ska säkerhetskontroll ske med anledning av en viss förhandling, får den även* beslutas av rätten.

Innan säkerhetskontroll beslutas *ska* samråd ske med polismyndigheten och, *om kontroll ska ske med anledning av en viss förhandling* i brottmål, med åklagaren. *Samråd behöver dock inte ske om det är uppenbart* obehövligt.

Ett beslut om säkerhetskontroll *ska* avse viss tid, *dock längst tre månader, eller en viss förhandling. I beslutet ska det anges vilka lokaler som kontrollen ska omfatta.*

I paragrafen regleras vem som beslutar om säkerhetskontroll, när samråd ska ske med polismyndigheten och åklagaren samt vad ett beslut om säkerhetskontroll ska innehålla. Övervägandena finns i avsnitt 7.

Av *första stycket* framgår att beslut om säkerhetskontroll alltid kan fattas av domstolens chef eller någon annan lagfaren domare som han eller hon har delegerat beslutanderätten till. Om kontrollen ska genomföras med anledning av en viss förhandling får den även beslutas av rätten. Detta gäller oavsett om frågan om säkerhetskontroll prövas före eller efter att förhandlingen inletts. Rätten beslutar i den sammansättning som följer av tillämpliga behörighetsregler.

Enligt *andra stycket* ska ett beslut om säkerhetskontroll föregås av samråd med polismyndigheten och, om kontrollen ska ske med anledning av en viss förhandling i brottmål, med åklagaren. Samråd behöver dock inte ske om det är uppenbart obehövligt. Samråd kan undvaras t.ex. när en pågående kontroll ska förlängas utan att förhållandena har förändrats i någon beaktansvärd utsträckning eller när ett beslut om kontroll justeras på ett sätt som inte påverkar polisens insats.

Av *tredje stycket* framgår att ett beslut om säkerhetskontroll ska avse viss tid, dock längst tre månader. Säkerhetskontrollen ska inte pågå under längre tid än vad som behövs med hänsyn till riskerna för domstolen. Om beslutet avser endast en viss förhandling är det tillräckligt att ange aktuell förhandling. Domstolen ska under ett besluts giltighetstid löpande ompröva förutsättningarna för kontroll. Om domstolen därvid gör bedömningen att det saknas skäl för fortsatt kontroll ska kontrollen genast upphöra. Om det alltså finns förutsättningar för kontroll när ett beslut om kontroll löper ut och kontrollen därför bedöms behöva fortgå, kan ett nytt beslut fattas. Vidare ska i ett beslut om säkerhetskontroll anges vilka lokaler som säkerhetskontrollen omfattar. Omfattningen av kontrollen bör anges så precist som möjligt och inte avse mer än vad som är motiverat med hänsyn till säkerhetsriskerna och lokalernas utformning. Det kan t.ex. röra sig om hela domstolen, ett visst våningsplan, endast några rättssalar med angränsande utrymmen eller utrymmen i andra domstolars lokaler eller tillfälliga förhandlingsutrymmen.

3 § *En säkerhetskontroll omfattar dem som har kallats att närvara vid en förhandling och övriga besökare till de lokaler som beslutet om säkerhetskontroll avser. Kontrollen omfattar dock inte domstolens anställda eller nämndemän och andra som finner sig i berörda lokaler när de utövar allmän tjänst eller offentligt uppdrag och inte heller advokater. Om det finns särskilda skäl får den som enligt 2 § får besluta om den aktuella säkerhetskontrollen undanta andra personer från kontrollen eller besluta att personer som annars skulle vara undantagna ska omfattas av denna.*

I paragrafen anges vilka som omfattas av säkerhetskontrollen, när denna personkrets kan inskränkas respektive utökas samt vem som fattar beslut i en sådan fråga. Övervägandena finns i avsnitt 8.

Ändringarna är föranledda av att uppdelningen mellan allmän och särskild säkerhetskontroll har tagits bort. Möjligheten att besluta om att inskränka eller att utöka kretsen av personer som omfattas av säkerhetskontrollen regleras i tredje meningen. Sådana beslut får fattas av den som enligt 2 § har haft rätt att fatta beslut om den aktuella kontrollen, dvs. domstolschefen eller någon annan lagfaren domare som han eller hon har delegerat beslutanderätten till samt, om kontrollen endast sker med anledning av en viss förhandling, rätten. När det gäller möjligheterna till undantag är någon ändring i sak inte avsedd (prop. 1980/81:114 s. 22 och prop. 2000/01:32 s. 63).

Genomförande av kontrollen

4 § *En säkerhetskontroll genomförs, efter närmare anvisningar av polismyndigheten, av en ordningsvakt under ledning av en polisman eller av en polisman.*

Paragrafen behandlar vem som genomför en säkerhetskontroll. Övervägandena finns i avsnitt 8.

Ändringen innebär att en säkerhetskontroll ska genomföras av en ordningsvakt under ledning av en polisman eller av en polisman. Kontrollen ska alltid genomföras efter närmare anvisningar av polismyndigheten. Att kontrollen genomförs efter sådana anvisningar och under ledning av polisman innebär dock inte att polis måste vara närvarande i domstolens lokaler. Frågan om polisens medverkan vid en säkerhetskontroll t.ex. vid en förhöjd risk avgörs av polismyndigheten.

5 § *Vid en säkerhetskontroll ska vapen och andra föremål som är ägnade att komma till användning vid brott som avses i 1 § eftersökas. För detta ändamål får kroppsvisitation utföras och väskor och andra föremål som påträffas i de lokaler som omfattas av säkerhetskontrollen undersökas.*

Kroppsvisitation och undersökning av väskor och andra föremål ska ske genom användande av metalldetektor eller annan liknande anordning eller, om det finns särskilda skäl, på annat sätt.

Om kroppsvisitation eller undersökning av väskor och andra föremål ska ske på annat sätt än genom användande av metalldetektor eller annan liknande anordning, ska uppgiften utföras av en polisman eller av en ordningsvakt som polismyndigheten har godkänt för sådan uppgift.

Identitetskontroll får genomföras endast för att fastställa om en person som uppger sig inte omfattas av säkerhetskontroll *ska* undantas från kontrollen.

Paragrafen reglerar kontrollens utförande. Övervägandena finns i avsnitt 8.

Ändringarna är föranledda av att uppdelningen mellan allmän och särskild säkerhetskontroll samt möjligheten att deponera okontrollerade föremål för förvaring har tagits bort. Den föreslagna regleringen motsvarar den för allmän säkerhetskontroll. Första stycket andra meningen har anpassats till rättegångsbalkens definition av kroppsvisitation utan att någon ändring i sak är avsedd. Begreppet kroppsvisitation omfattar således väskor och andra föremål som någon bär med sig. I övrigt har vissa språkliga justeringar gjorts.

6 § Den som vägrar att genomgå en säkerhetskontroll *ska inte ges* tillträde till de lokaler som kontrollen omfattar.

Om någon som är kallad till en förhandling vid domstolen vägrar att *genomgå* en säkerhetskontroll, *ska* detta omedelbart anmälas till domstolen. Rätten *ska* då avgöra om den som har vägrat att *genomgå* säkerhetskontroll *ska* undantas från denna. Får den som vägrat att *genomgå* en säkerhetskontroll hämtas till domstolen, om han eller hon uteblir, får rätten *besluta* att personen trots sin vägran *ska genomgå kontrollen*.

Paragrafen reglerar följderna av vägran att genomgå en säkerhetskontroll. Övervägandena finns i avsnitt 8.

I *första stycket* har en konsekvensändring gjorts med anledning av att uppdelningen mellan allmän och särskild säkerhetskontroll har tagits bort.

Andra stycket reglerar följderna av att den som är kallad till en förhandling vägrar att genomgå säkerhetskontrollen. Den som verkställer kontrollen *ska* anmäla denna vägran till någon företrädare för domstolen. Det är sedan rätten som *ska* avgöra om den som vägrar att genomgå kontrollen *ska* undantas från denna.

7 § Påträffas vid en säkerhetskontroll något sådant föremål som avses i 5 § första stycket första meningen och tas det inte i beslag enligt bestämmelserna i rättegångsbalken, *ska* den hos vilken föremålet påträffas uppmanas att lämna det ifrån sig för förvaring. *Den som inte följer en sådan uppmaning får avlägsnas från domstolens lokaler eller de andra lokaler som används vid domstolsförhandling, om inte annat följer av andra stycket.* Är innehavaren till ett påträffat föremål okänd, får det omhändertas.

Om någon som är kallad till en förhandling vid domstolen inte följer en uppmaning *enligt* första stycket, *ska* detta omedelbart anmälas till domstolen. Rätten *ska* då avgöra om den som har vägrat att lämna föremålet ifrån sig *ska* få tillträde utan att lämna det ifrån sig. Får den som vägrat att lämna ifrån sig föremålet hämtas till domstolen, om han eller hon uteblir, får rätten *besluta* att föremålet trots personens vägran *ska* omhändertas för förvaring.

I paragrafen regleras följderna av att ett farligt föremål påträffas vid kontrollen.

Enligt *första stycket* andra meningen får den som inte följer en uppmaning att lämna ifrån sig ett farligt föremål avlägsnas från domstolens lokaler eller de andra lokaler som används vid

domstolsförhandling. Ändringen är av redaktionell karaktär. Ett tillägg har gjorts med anledning av att det i 1 § föreslås ett förtydligande av att säkerhetskontroll kan genomföras även när en domstolsförhandling äger rum i andra lokaler än domstolens egna. Någon ändring i sak är inte avsedd (jfr prop. 1980/81:114 s. 25 och prop. 2000/01:32 s. 67).

På motsvarande sätt som i 6 § andra stycket anges i denna paragrafs *andra stycke* att det är rätten som ska avgöra vad som ska ske när någon som är kallad till en förhandling inte följer en uppmaning att lämna ifrån sig ett sådant föremål som anges i 5 § första stycket första meningen. I övrigt har vissa språkliga justeringar gjorts.

Särskilda bestämmelser om förvaring av föremål

8 § Föremål som har lämnats till förvaring eller omhändertagits enligt denna lag ska förvaras på *ett* betryggande sätt. *På begäran ska ett bevis om att ett föremål har lämnats till förvaring eller omhändertagits utfärdas. Föremålet ska återlämnas till den som har lämnat det till förvaring eller från vilken det omhändertagits när denne lämnar de lokaler som kontrollen omfattar.*

Paragrafen reglerar förvaring och återlämnande av föremål som lämnats till förvaring eller omhändertagits vid en säkerhetskontroll.

Ändringarna är en följd av att uppdelningen mellan allmän och särskild säkerhetskontroll har tagits bort. I övrigt har vissa språkliga justeringar gjorts.

Särskilda bestämmelser om kroppsvisitation

9 § Kroppsvisitation som är av mera väsentlig omfattning ska utföras i *ett* avskilt utrymme och om möjligt i vittnes närvaro.

Kroppsvisitation får *utföras* eller bevitnas endast av *en* person som är av samma kön som den som visiteras, om undersökningen inte sker genom *användande av metalldetektor eller annan liknande anordning eller avser föremål som den visiterade har med sig.*

Paragrafen anger hur kroppsvisitation och undersökning av föremål ska utföras vid säkerhetskontrollen. Övervägandena finns i avsnitt 8.

Ändringen i *första stycket* innebär att en kroppsvisitation av mera väsentlig omfattning ska utföras i *ett* avskilt utrymme. Med ett avskilt utrymme avses rum eller annat utrymme som har avskilts genom t.ex. draperi, skärmvägg eller liknande avdelare och som inte medger insyn.

Av det nya *andra stycket*, som delvis motsvarar första stycket andra meningen i paragrafens tidigare lydelse, följer att undersökning av föremål som någon har med sig, t.ex. en väska, kan utföras och bevitnas även av en person som inte är av samma kön som den som visiteras.

I övrigt har vissa språkliga justeringar gjorts.

Utredningsuppdraget beslutades vid regeringssammanträde den 16 oktober 2008. Av direktiven (dir. 2008:127) framgår att det på grund av det allt hårdare samhällsklimatet kan ifrågasättas om säkerheten i domstolarna är tillräcklig. Frågan var därför om det kunde finnas behov av att utöka möjligheterna att besluta om säkerhetskontroll i domstol enligt lagen (1981:1064) om säkerhetskontroll i domstol (säkerhetskontrolllagen). I uppdraget ingick bl.a. att göra en kartläggning av säkerhetsriskerna i och hoten mot domstolarna. För det fall ett behov av att utöka möjligheterna att besluta om säkerhetskontroll i domstol ansågs föreligga, skulle enligt direktiven förslag till lagändringar lämnas. Även vissa andra frågor med anknytning till säkerhetskontrollagen skulle övervägas inom ramen för uppdraget.

Mot bakgrund av samhälleliga förändringar, särskilt brottsutvecklingen sedan säkerhetskontrollagen senast ändrades för knappt tio år sedan, har utredningen funnit, att det finns ett klart uttalat behov av att utöka möjligheterna att fatta beslut om säkerhetskontroll i domstol. Här kan också nämnas vissa händelser som mer specifikt har drabbat just domstolarna, såsom knivdådet i Östersunds tingsrätt år 2001 och sprängningen utanför Umeå tingsrätt år 2003 samt de i tyska Landshut och Dresden inträffade mordena under pågående förhandlingar år 2009. Behov av ökad säkerhet finns även vid andra förhandlingar än i brottmål och berör också förvaltningsdomstolarna.

För att säkerhetskontroll – allmän eller särskild – ska kunna beslutas enligt gällande rätt krävs att det föreligger en konkret risk för brottslighet som innebär en allvarlig fara för någons liv, hälsa eller frihet eller för omfattande förstörelse av egendom. Utredningen anser emellertid att det för en säkerhetskontrolls genomförande endast bör krävas att kontrollen *syftar till att förebygga* sådan brottslighet. Om utredningens förslag genomförs, ska det därigenom kunna vara möjligt att i större utsträckning besluta om säkerhetskontroll vid en närmast *abstrakt* hotbild som inte ens behöver kunna knytas till förekomsten av någon viss förhandling. Därjämte ska det, liksom för närvarande, givetvis kunna genomföras säkerhetskontroller när det faktiskt *finns* en konkret riskindikation, företrädesvis just i anslutning till att en viss huvudförhandling eller annat sammanträde ska hållas.

I praktiken innebär förslaget alltså att möjligheten att åstadkomma säkra domstolar vidgas genom att tröskeln för när säkerhetskontroll kan beslutas sänks. Men det blir också möjligt att fatta beslut med längre räckvidd än i dag, då beslutet naturligen knyts till genomförandet av en viss förhandling. I betänkandet används begreppet *fasta* säkerhetskontroller för denna form av kontroll. Typiskt sett handlar det om inpasseringskontroller med larmbågar som är placerade vid en domstols entré, dvs. i likhet med vad som redan bl.a. finns i riksdagen.

Ett beslut om en fast säkerhetskontroll, dvs. över längre tid, till följd av en abstrakt hotbild kan enligt förslaget grunda sig på erfarenheter som gjorts vid tidigare genomförda säkerhetskontroller, t.ex. större beslag av farliga föremål eller andra händelser. Att ett stort antal brottmåls-

förhandlingar pågår samtidigt och innefattar allvarlig våldsutövning eller gängbrottslighet kan vara en annan anledning, liksom att det förekommer gäng- eller släktrivalitet som berör domsagan eller motsvarande. Vidare kan en hotbild mot domstolens personal, mot åklagare och andra som brukar företräda sin myndighet i domstolen eller mot advokater utgöra skäl för ett mer kontinuerligt säkerhetsarrangemang av detta slag. Detsamma gäller när det föreligger en hotbild som har sin rot i lokala ordningsstörande grupperingar. Utredningen betonar överlag sambandet mellan ordningsstörning och säkerhetsrisker och understryker allmänt värdet av att, oavsett förekomsten av säkerhetskontroll, domstolarna i större utsträckning använder sig av egen uniformerad ordningspersonal för att, vid behov, säkerställa ordningen i domstolens lokaler och därmed minimera säkerhetsriskerna.

När en säkerhetskontroll övervägs, oavsett om det finns en konkret hotbild eller inte, måste proportionalitetshänsyn tas i varje enskilt fall så att ett godtagbart skydd uppnås med minsta möjliga inskränkning av den enskildes grundlagsskyddade rättigheter. Säkerhetskontroller över längre tid får inte beslutas slentrianmässigt och måste bli föremål för omprövning under vissa omständigheter.

Utredningen föreslår mot bakgrund av den nya modellen för riskbedömningarna att det i framtiden endast ska förekomma en typ av säkerhetskontroll. Den nuvarande indelningen i ”allmän” och ”särskild” säkerhetskontroll föreslås därför utgå.

I de fall då säkerhetskontrollen inte avser hela domstolen måste de berörda lokalerna, alternativt den förhandling som avses, anges i beslutet. Säkerhetskontroller ska, liksom för närvarande, kunna genomföras på flera ställen samtidigt inom själva domstolsbyggnaden.

Dagens bestämmelser innebär att det i första hand är en polisman som ska genomföra säkerhetskontroll. Ordningsvakter kan emellertid efter beslut av polismyndigheten tillåtas genomföra en allmän säkerhetskontroll, men under ledning av polis. De kan också tillåtas biträda en polisman som genomför särskild säkerhetskontroll. Men eftersom möjligheterna att besluta om säkerhetskontroll nu i utredningens förslag föreslås bli utvidgade, är det inte praktiskt att utgå från att polis ska delta vid genomförandet i lika stor utsträckning framgent. Säkerhetskontroll ska därför enligt förslaget kunna genomföras av ordningsvakt – närmast som ett förstahandsalternativ – men efter närmare anvisningar av polismyndigheten och under ledning av polisman.

Samtidigt ska alltså alltjämt polisman kunna genomföra en säkerhetskontroll. Om det finns en konkret hotbild, ska domstolen dock få besluta att säkerhetskontrollen måste genomföras av polisman, som därvid ska ha rätt att utföra kroppsvisitation och undersökning av väskor även på annat sätt än genom användande av metalldetektor eller liknande anordning.

Samråd med polismyndigheten inför beslut om säkerhetskontroll ska – till skillnad från vad som är fallet i dag – inte behöva ske när det kan anses vara obehövligt, exempelvis i samband med sådana fasta säkerhetskontroller då polis kanske inte ens förutsätts vara fysiskt närvarande. Ett beslut om att det är polisman som ska genomföra säkerhetskontrollen (m.a.o. inte endast ordningsvakter) ska emellertid alltid föregås av samråd med polismyndigheten. Därutöver ska samråd

med åklagare vara obligatoriskt innan säkerhetskontroll beslutas inför viss förhandling i brottmål.

Det måste ankomma på domstolschefen eller annan person som fått beslutanderätten delegerad till sig att ta beslut om säkerhetskontroll som inte är inskränkt till viss domstolsförhandling. Anpassningar till den beredningsorganisation som numera präglar domstolsarbetet medför att utredningen föreslår att domstolschefen eller personen som fått uppgiften delegerad till sig i fortsättningen ska kunna fatta beslut om säkerhetskontroll utan begränsningar, dvs. även rörande säkerhetskontroll i samband med viss förhandling, vilket är en utvidgning jämfört med vad som gäller i dag. Den sistnämnda kategorin av beslut ska även kunna fattas av rätten eller, om förhandlingen ännu inte har inletts, av den som ska vara ordförande vid förhandlingen.

Enligt gällande rätt ska en person som inte tillåter undersökning av väska eller annat föremål i samband med säkerhetskontroll, om det anses lämpligt, ges tillfälle att lämna föremålet till förvaring. Under utredningsarbetet har framkommit att möjligheten att vägra förvaring knappast nyttjas. Samtidigt utgör föremål som lämnats till förvaring naturligtvis en potentiell säkerhetsrisk. Därför föreslår utredningen nu att det inte längre ska vara möjligt att lämna okontrollerade föremål till förvaring vid säkerhetskontroll. Den som inte tillåter undersökning ska vägras tillträde.

I utredningsuppdraget har ingått att överväga om undantaget för vissa personkategorier att genomgå säkerhetskontroll generellt ska avse advokater och tolkar. Utredningen anser att undantaget alltjämt bör gälla advokater och dem som utövar allmän tjänst eller har offentliga uppdrag. Möjligheten att inskränka kretsen av personer som är generellt undantagna från allmän säkerhetskontroll tillkom mot bakgrund av de praktiska problem som generella undantag kan ge upphov till, särskilt vid större domstolar. För ”fasta” ordningsvakter och i domstolen tjänstgörande poliser är det enklare om de generella undantagen för olika personkategorier är få. Tillämpningsområdet när det gäller möjligheterna att inskränka kretsen av undantagna personer ska därför enligt förslaget sträckas ut till samtliga säkerhetskontroller, oavsett om de avser att kontrollera besökare vid passagen till domstolens lokaler eller exempelvis till någon enskild förhandlingssal.

Utredningsförslaget berör samtliga landets domstolar. Samtidigt utgår utredningen från att det endast blir ett begränsat antal domstolar – uppskattningsvis 10–15 domstolar – som vid varje given tidpunkt kan tänkas ha skäl att genomföra fasta säkerhetskontroller, dvs. över längre tid. Förslaget kommer att medföra viss kostnadsökning. Den är dock svår att beloppsmässigt fastställa närmare. Det är framför allt nyanställningar av ordningsvakter och inköp av teknisk utrustning som går att närmare precisera. Därtill kommer kostnader för ombyggnationer, m.m. Eftersom det är ett angeläget samhällligt intresse att kunna genomföra säkra och öppna domstolsförhandlingar, dvs. en kärnverksamhet i ett rättssamhälle, bör de ökade kostnaderna enligt utredningen i första hand täckas genom ökade anslag. Om resurstillskott inte anses kunna komma i fråga, får anslagen justeras genom avgiftshöjningar eller omfördelningar inom det nuvarande budgetanslaget för Sveriges Domstolar (domstolarna och förvaltningsmyndigheten Domstolsverket).

Utredningens förslag föreslås träda i kraft den 1 januari 2011.

Lagförslag i betänkandet Ökad säkerhet i domstol (SOU 2009:78)

Prop. 2011/12:63
Bilaga 2

Förslag till lag om ändring i lagen (1981:1064) om säkerhetskontroll i domstol

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1981:1064) om säkerhetskontroll i domstol¹

dels att nuvarande 3 § ska betecknas 5 § och att 5–10 §§ ska betecknas 6–11 §,

dels att 1, 2 och 4–10 §§ samt rubriken närmast före 1 § ska ha följande lydelse,

dels att det i lagen ska införas en ny paragraf, 3 §, samt närmast före 3 § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

***Allmän säkerhetskontroll och
särskild säkerhetskontroll***

Säkerhetskontroll²

1 §³

Säkerhetskontroll i domstol får genomföras som allmän eller särskild säkerhetskontroll.

Allmän säkerhetskontroll får genomföras, om det finns anledning att befara att det i en domstols lokaler kan komma att förövas brott som innebär en allvarlig fara för någons liv, hälsa eller frihet eller för omfattande förstörelse av egendom.

Särskild säkerhetskontroll får genomföras, om det till följd av särskilda omständigheter finns risk för att det i samband med en domstolsförhandling kan komma att förövas brott som anges i andra stycket.

Säkerhetskontroll i domstol får genomföras i syfte att förebygga att det i en domstols lokaler förövas brott som innebär en allvarlig fara för någons liv, hälsa eller frihet eller för omfattande förstörelse av egendom.

2 §⁴

Allmän säkerhetskontroll beslutas av domstolens chef eller annan lagfaren domare som han

Säkerhetskontroll beslutas av domstolens chef eller annan lagfaren domare till vilken beslut-

¹ Senaste lydelse av lagens rubrik 2001:180.

² Senaste lydelse 2001:180.

³ Senaste lydelse 2001:180. Ändringen innebär bl.a. att första och tredje styckena upphävs.

⁴ Senaste lydelse 2001:180.

eller hon har delegerat beslutanderätten till. Särskild säkerhetskontroll beslutas av rätten eller, om förhandlingen ännu inte har inletts, av den som skall vara ordförande vid förhandlingen.

Innan säkerhetskontroll beslutas skall samråd ske med polismyndigheten och, i fråga om särskild säkerhetskontroll i brottmål, med åklagaren.

Ett beslut om allmän säkerhetskontroll skall avse viss tid och, vid behov, innehålla uppgift om vilka lokaler som beslutet avser. Ett beslut om särskild säkerhetskontroll skall avse en viss förhandling.

derätten har delegerats.

Om kontrollen ska ske i samband med en viss domstolsförhandling, kan säkerhetskontroll även beslutas av rätten eller, om förhandlingen ännu inte har inletts, av den som ska vara ordförande vid förhandlingen.

Ett beslut om säkerhetskontroll ska avse viss tid och, vid behov, innehålla uppgift om vilka lokaler eller vilken förhandling som beslutet avser.

Samråd

3 §⁵

Beslut om säkerhetskontroll ska föregås av samråd med polismyndigheten, om det inte är obehövligt.

Samråd ska ske med åklagaren, innan säkerhetskontroll beslutas i samband med en viss förhandling i brottmål.

Ett beslut enligt 4 § av domstolen att polisman ska genomföra säkerhetskontrollen ska alltid föregås av samråd med polismyndigheten.

4 §⁶

Säkerhetskontroll genomförs, efter närmare anvisningar av polismyndigheten, av polisman. Vid allmän säkerhetskontroll får dock polismyndigheten besluta att kontrollen skall genomföras av ordningsvakt under ledning av polisman. Vid särskild säkerhets-

Säkerhetskontroll genomförs, efter närmare anvisningar av polismyndigheten, av ordningsvakt under ledning av polisman eller av polisman. Om det finns anledning att befara att det i en domstols lokaler kan komma att förövas brott som

⁵ Senaste lydelse av tidigare 3 § 2001:180.

⁶ Senaste lydelse av tidigare 4 § 2001:180.

kontroll får polismyndigheten besluta att polisman som genomför kontrollen skall biträdas av ordningsvakt.

innebär en allvarlig fara för någons liv, hälsa eller frihet eller för omfattande förstörelse av egendom, får domstolen besluta att polisman ska genomföra säkerhetskontrollen.

Polismyndigheten får besluta att den polisman som genomför kontrollen ska biträdas av ordningsvakt.

3 §

Allmän säkerhetskontroll omfattar besökare till domstolens lokaler. Kontrollen avser dock inte domstolens anställda eller nämndemän och andra som infinner sig i domstolens lokaler på grund av utövning av allmän tjänst eller offentligt uppdrag och inte heller advokater. Domstolen får, om särskilda skäl talar för det, undanta andra personer från kontrollen och besluta att personer som annars skulle vara undantagna skall omfattas av kontrollen.

Särskild säkerhetskontroll omfattar åhörare och dem som har kallats att närvara vid förhandlingen. Kontrollen avser dock inte rättens ledamöter och andra som skall närvara vid förhandlingen på grund av utövning av allmän tjänst eller offentligt uppdrag och inte heller advokater. Domstolen får, om särskilda skäl talar för det, undanta andra personer från kontrollen.

5 §⁷

Säkerhetskontroll omfattar besökare till domstolens lokaler. Kontrollen avser dock inte domstolens anställda eller nämndemän och andra som infinner sig i domstolens lokaler på grund av utövning av allmän tjänst eller offentligt uppdrag och inte heller advokater.

Om en säkerhetskontroll endast avser del av domstolen i anslutning till viss förhandling omfattar den åhörare och dem som har kallats att närvara vid förhandlingen. Kontrollen avser dock inte rättens ledamöter och andra som ska närvara vid förhandlingen på grund av utövning av allmän tjänst eller offentligt uppdrag och inte heller advokater.

Domstolen får, om särskilda skäl talar för det, undanta andra personer från säkerhetskontrollen än som avses i första och andra styckena och besluta att personer som annars skulle vara undantagna ska omfattas av kontrollen.

⁷ Senaste lydelse av tidigare 5 § 2001:180.

5 §

Vid säkerhetskontroll *skall* vapen och andra föremål som är ägnade att komma till användning vid brott som avses i 1 § eftersökas. För detta ändamål får kroppsvisitation utföras. Väskor och andra föremål som medförs till eller påträffas i domstolens lokaler får undersökas. *Väskor och andra föremål som lämnats till sådan förvaring som avses i 6 § får dock undersökas endast om det finns särskilda skäl.*

Vid *allmän* säkerhetskontroll *skall* kroppsvisitation och undersökning av väskor och andra föremål ske genom användande av metalldetektor eller liknande anordning *eller, om det finns särskilda skäl, på annat sätt.*

Kroppsvisitation och undersökning av väskor och andra föremål som sker *på annat sätt än genom användande av metalldetektor eller liknande anordning* får utföras av polisman eller av ordningsvakt som polismyndigheten har godkänt för uppgiften.

Identitetskontroll får genomföras endast för att fastställa om en person, som uppger sig inte omfattas av säkerhetskontroll, *skall* undantas från kontrollen.

6 §⁸

Vid säkerhetskontroll *ska* vapen och andra föremål som är ägnade att komma till användning vid brott som avses i 1 § eftersökas. För detta ändamål får kroppsvisitation utföras. Väskor och andra föremål som medförs till eller påträffas i domstolens lokaler får undersökas.

Vid säkerhetskontroll *ska* kroppsvisitation och undersökning av väskor och andra föremål ske genom användande av metalldetektor eller liknande anordning. *Kroppsvisitation och undersökning av väskor på annat sätt än genom användande av metalldetektor eller liknande anordning får ske, om det finns anledning att befara att det i en domstols lokaler kan komma att förövas brott som innebär en allvarlig fara för någons liv, hälsa eller frihet eller för omfattande förstörelse av egendom eller om det annars finns särskilda skäl.*

Kroppsvisitation och undersökning av väskor och andra föremål som sker *i enlighet med vad som sägs i andra stycket andra meningen* får utföras av polisman eller av ordningsvakt som polismyndigheten har godkänt för uppgiften.

Identitetskontroll får genomföras endast för att fastställa om en person, som uppger sig inte omfattas av säkerhetskontroll, *ska* undantas från kontrollen.

⁸ Senaste lydelse av tidigare 6 § 2001:180.

6 §

Den som inte underkastar sig *allmän* säkerhetskontroll *skall* vägras tillträde till *domstolens* lokaler. *Den som inte underkastar sig särskild säkerhetskontroll skall vägras tillträde till förhandlingen.*

Om någon som är kallad till en förhandling vid domstolen vägrar att underkasta sig säkerhetskontroll, *skall* detta omedelbart anmälas till domstolen. Den som enligt 2 § *skall* besluta om kontroll, *skall* då avgöra om den som har vägrat att underkasta sig säkerhetskontroll *skall* undantas från denna. Får den som vägrar att underkasta sig säkerhetskontroll hämtas till domstolen, om han eller hon uteblir, får den som *skall* besluta om kontrollen förordna att personen trots sin vägran *skall* undergå säkerhetskontroll.

Vid prövning enligt andra stycket *skall, såvitt avser allmän säkerhetskontroll, om möjligt rätten* vid den förhandling till vilken personen har kallats *eller, om förhandlingen ännu inte har inletts, den som skall vara rättens ordförande vid förhandlingen, höras.*

Den som inte tillåter undersökning av väska eller annat föremål skall, om det anses lämpligt, ges tillfälle att lämna föremålet till förvaring. Lämnas föremålet till förvaring, får tillträde inte vägras.

7 §

Påträffas vid säkerhetskontroll något sådant föremål som avses i 5 § första stycket första meningen och tas det inte i beslag enligt bestämmelserna i rättegångsbalk-

7 §⁹

Den som inte underkastar sig säkerhetskontroll *ska* vägras tillträde till *de lokaler som kontrollen avser.*

Om någon som är kallad till en förhandling vid domstolen vägrar att underkasta sig säkerhetskontroll, *ska* detta omedelbart anmälas till domstolen. Den som enligt 2 § *ska* besluta om kontroll, *ska* då avgöra om den som har vägrat att underkasta sig säkerhetskontroll *ska* undantas från denna. Får den som vägrar att underkasta sig säkerhetskontroll hämtas till domstolen, om han eller hon uteblir, får den som *ska* besluta om kontrollen förordna att personen trots sin vägran *ska* undergå säkerhetskontroll.

Vid prövning enligt andra stycket *ska ordföranden* vid den förhandling till vilken personen har kallats höras, *även om denne inte har beslutat om säkerhetskontrollen.*

8 §¹⁰

Påträffas vid säkerhetskontroll något sådant föremål som avses i 6 § första stycket första meningen och tas det inte i beslag enligt bestämmelserna i rättegångsbalk-

⁹ Senaste lydelse av tidigare 7 § 2001:180. Ändringen innebär bl.a. att fjärde stycket upphävs.

¹⁰ Senaste lydelse av tidigare 8 § 2001:180.

en, *skall* den hos vilken föremålet påträffas uppmanas att lämna det ifrån sig för förvaring. Är innehavaren till ett påträffat föremål okänd, får det omhändertas.

Den som inte efterkommer uppmaningen får avlägsnas från domstolens lokaler, om inte annat följer av tredje stycket.

Om någon som är kallad till en förhandling vid domstolen inte följer en uppmaning som avses i första stycket, *skall* detta omedelbart anmälas till domstolen. Den som enligt 2 § *skall* besluta om kontroll, *skall* då avgöra om den som har vägrat att lämna föremålet ifrån sig *skall* få tillträde utan att lämna det ifrån sig. Får den som vägrat att lämna ifrån sig föremålet hämtas till domstolen, om han eller hon uteblir, får den som *skall* besluta om kontrollen förordna att föremålet trots personens vägran *skall* omhändertas för förvaring.

Vid prövning enligt tredje stycket *skall, såvitt avser allmän säkerhetskontroll, om möjligt rätten* vid den förhandling till vilken personen har kallats *eller, om förhandlingen ännu inte har inletts, den som skall vara rättens ordförande vid förhandlingen,* höras.

8 §

Föremål som har lämnats till förvaring eller omhändertagits enligt denna lag *skall* förvaras på betryggande sätt. Om det begärs, *skall* bevis om att ett föremål har lämnats till förvaring eller omhändertagits utfärdas. Föremålet *skall* återlämnas till den som har lämnat det till förvaring eller från vilken det omhändertagits när denne lämnar *domstolens lokaler eller, vid särskild säkerhetskontroll, rättssalen eller lokaler som*

en, *ska* den hos vilken föremålet påträffas uppmanas att lämna det ifrån sig för förvaring. Är innehavaren till ett påträffat föremål okänd, får det omhändertas.

Om någon som är kallad till en förhandling vid domstolen inte följer en uppmaning som avses i första stycket, *ska* detta omedelbart anmälas till domstolen. Den som enligt 2 § *ska* besluta om kontroll, *ska* då avgöra om den som har vägrat att lämna föremålet ifrån sig *ska* få tillträde utan att lämna det ifrån sig. Får den som vägrat att lämna ifrån sig föremålet hämtas till domstolen, om han eller hon uteblir, får den som *ska* besluta om kontrollen förordna att föremålet trots personens vägran *ska* omhändertas för förvaring.

Vid prövning enligt tredje stycket *ska ordföranden* vid den förhandling till vilken personen har kallats höras, *även om denne inte har beslutat om säkerhetskontrollen.*

9 §¹¹

Föremål som har lämnats till förvaring eller omhändertagits enligt denna lag *ska* förvaras på betryggande sätt. Om det begärs, *ska* bevis om att ett föremål har lämnats till förvaring eller omhändertagits utfärdas. Föremålet *ska* återlämnas till den som har lämnat det till förvaring eller från vilken det omhändertagits när denne lämnar *de lokaler som kontrollen avser.*

¹¹ Senaste lydelse av tidigare 9 § 2001:180.

9 §

Kroppsvsitation som är av mera väsentlig omfattning *skall* verkställas i enskilt rum och om möjligt i vittnes närvaro. Kroppsvsitation får verkställas eller bevittnas endast av person, som är av samma kön som den som visiteras, om undersökningen inte sker genom metalldetektor eller liknande anordning.

10 §¹²

Kroppsvsitation som är av mera väsentlig omfattning *ska* verkställas i enskilt rum och om möjligt i vittnes närvaro. Kroppsvsitation får verkställas eller bevittnas endast av person, som är av samma kön som den som visiteras, om undersökningen inte sker genom metalldetektor eller liknande anordning.

10 §

Domstolens beslut enligt denna lag får inte överklagas.

11 §

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2011.

¹² Senaste lydelse av tidigare 10 § 2001:180.

Yttrande över betänkandet har avgetts av Riksdagens ombudsmän, Svea hovrätt, Hovrätten över Skåne och Blekinge, Hovrätten för Nedre Norrland, Solna tingsrätt, Stockholms tingsrätt, Västmanlands tingsrätt, Falu tingsrätt, Linköpings tingsrätt, Blekinge tingsrätt, Malmö tingsrätt, Göteborgs tingsrätt, Uddevalla tingsrätt, Sundsvalls tingsrätt, Östersunds tingsrätt, Umeå tingsrätt, Kammarrätten i Stockholm, Kammarrätten i Göteborg, Länsrätten i Stockholms län, Länsrätten i Skåne län, Länsrätten i Göteborg, Länsrätten i Östergötlands län, Justitiekanslern, Hyresnämnden i Malmö, Domstolsverket, Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten, Rikspolisstyrelsen, Säkerhetspolisen, Brottsförebyggande rådet, Brottsoffermyndigheten, Kammarkollegiet, Juridiska fakulteten vid Uppsala universitet, Juridiska fakulteten vid Lunds universitet, Sveriges advokatsamfund, Sveriges domareförbund, Nämndemännens Riksförbund, Brottsofferjourernas Riksförbund, JUSEK, ST-Domstol, Sveriges förenade ordningsvakter, Svenska Transportarbetareförbundet, Svenska Journalistförbundet, Sveriges Radio AB, Sveriges Television AB, Tidningsutgivarna och Sweguard.

Yttrande har också inkommit från Hovrätten för Övre Norrland.

Svar har inte inkommit från Länsrätten i Norrbottens län, Kriminalvården, Polisförbundet, SEKO eller Bevakningsföretagens intresseförening.

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2011-12-20

Närvarande: F.d. justitieråden Marianne Eliason och Peter Kindlund samt justitierådet Kerstin Calissendorff.

Ökad säkerhet i domstol

Enligt en lagrådsremiss den 15 december 2011 (Justitiedepartementet) har regeringen beslutat att inhämta Lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i lagen (1981:1064) om säkerhetskontroll i domstol.

Förslaget har inför Lagrådet föredragits av rätts-sakkunnige Anders HübINETTE.

Förslaget föranleder följande yttrande av Lagrådet:

Lagrådsremissens förslag innebär bl.a. att möjligheterna att besluta om säkerhetskontroll i domstol ska utökas.

Det är således fråga om begränsningar av i regeringsformen och Europakonventionen tillförsäkrade fri- och rättigheter, informationsfriheten, skyddet mot kroppsviSitation och förhandlingsfriheten. Det krävs därför starka skäl för att införa sådan lagstiftning och proportionalitetsprincipen måste beaktas.

Ett antal händelser under senare år, de rapporter som utredningen hänvisar till om inträffade incidenter samt domstolarnas och Domstolsverkets tydligt uttalade önskemål om behovet av ökad säkerhet innebär dock att det enligt Lagrådet måste anses finnas fog för en utvidgning av möjligheterna till säkerhetskontroll.

Såväl utredningens som remissens förslag innebär att den nuvarande uppdelningen mellan allmän och särskild säkerhetskontroll tas bort. Detta förslag har samtliga remissinstanser som uttalat sig i frågan tillstyrkt.

Flera remissinstanser har haft invändningar av principiell karaktär mot utredningens övriga förslag. Regeringen föreslår därför på några punkter ändringar som är avsedda att tillgodose dessa synpunkter.

Enligt remissens förslag ska det nuvarande rekvisitet för allmän säkerhetskontroll ”det finns anledning att befara att det ... kan komma att förövas brott...” bytas ut mot ”om en sådan kontroll behövs för att begränsa risken för att det ... begås brott...”.

I motiven framhålls att det måste kunna konstateras att en risk föreligger – även om det inte ställs krav på att risken nått någon viss nivå – och att en säkerhetskontroll krävs för att begränsa den aktuella risken (s. 29).

Lagrådet finner att förslaget får anses utgöra en acceptabel avvägning mellan de olika intressen som gör sig gällande och att det med tillräcklig tydlighet framgår att en proportionalitetsbedömning ska göras i det enskilda fallet.

Prop. 2011/12:63

Bilaga 4

I remissen anges vidare (s. 30) att domstolen under ett besluts giltighetstid löpande ska ompröva förutsättningarna för kontroll. Någon särskild bestämmelse om detta har dock inte införts. Lagrådet anser detta ställningstagande godtagbart med hänsyn till att det i 1 § föreslås att en säkerhetskontroll får genomföras om det behövs för att begränsa risken för brott. I detta uttryckssätt får anses ligga att behovet kontinuerligt ska omprövas.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 2 februari 2012.

Närvarande: Statsministern Reinfeldt, ordförande, och statsråden Bildt, Ask, Larsson, Erlandsson, Hägglund, Carlsson, Sabuni, Billström, Adelsohn Liljeroth, Björling, Norman, Attefall, Kristersson, Elmsäter-Svärd, Ullenhag, Hatt, Ek, Löf

Föredragande: statsrådet Ask

Regeringen beslutar proposition 2011/12:63 Ökad säkerhet i domstol